

Περί της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα

Δ. Δαμίγος, Καθηγητής ΕΜΠ / Κοσμήτορας Σχολής Μεταλλειολόγων-Μεταλλουργών Μηχανικών

Στις αρχές Ιουλίου, κατά τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης, ο πρωθυπουργός ανέφερε ότι η κυβέρνηση θα θεσμοθετήσει τη λειτουργία «μη κρατικών» ΑΕΙ, χωρίς συνταγματική αναθεώρηση του Άρθρου 16 με «όχημα» τις διακρατικές συμφωνίες στο πλαίσιο του Άρθρου 28 του Συντάγματος. Σύμφωνα με απόψεις ορισμένων συνταγματολόγων, το Άρθρο 28 αναφέρει ότι οι **διακρατικές συμφωνίες** υπερισχύουν του κοινού νόμου αλλά **δεν υπερισχύουν του Συντάγματος** (βλ. άποψη Ακρίτα Καϊδατζή, αναπληρωτή καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου του ΑΠΘ¹). Ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που το τελευταίο διάστημα γινόμαστε μάρτυρες μιας νέας προσέγγισης από την πλευρά της κυβέρνησης, με αναφορά στην «ανάγνωση» του Άρθρου 16. Είναι πράγματι απορίας άξιο πώς μπορεί να «αναγνωστεί» το Άρθρο 16, ειδικά οι παράγραφοι 5 και 6 που αναφέρουν:

*«...5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται **αποκλειστικά** από ιδρύματα που αποτελούν **νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση...***

*6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι **δημόσιοι λειτουργοί**. Το **υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό** τους επιτελεί επίσης **δημόσιο λειτουργήμα**, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων **δεν μπορούν να παυθούν προτού λήξει σύμφωνα με το νόμο ο χρόνος υπηρεσίας τους** παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 88 παράγραφος 4 και ύστερα από απόφαση συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει....»*

Στα σημεία αυτά θα επανέλθουμε στο τέλος.

Ένα ακόμη επιχείρημα που ακούγεται μεταξύ άλλων από την πλευρά της κυβέρνησης είναι η ανάγκη εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου, αναφορικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών μεταξύ των κρατών-μελών. Και για το σημείο αυτό, συνταγματολόγοι αναφέρουν ότι, η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα της εκπαίδευσης υφίσταται ήδη στη χώρα μας μέσω των κολεγίων και των συνεργαζόμενων με αυτά ξένων πανεπιστημίων (βλ. άποψη Ακρίτα Καϊδατζή, αναπληρωτή καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου του ΑΠΘ)¹, τα οποία – με σειρά νομοθετικών πρωτοβουλιών της σημερινής και προηγούμενων κυβερνήσεων – παρέχουν πτυχία με επαγγελματική αναγνώριση. Μάλιστα, η αναγνώριση αυτή γίνεται σε βάρος των αποφοίτων των ελληνικών πανεπιστημίων, καθώς εξισώνει από πλευράς επαγγελματικών δικαιωμάτων 4ετή και 5ετή πτυχία με 3ετή ή 4ετή, αντίστοιχα, στην καλύτερη περίπτωση (κι ενώ εκκρεμεί η έκδοση επαγγελματικών δικαιωμάτων για πολλά Τμήματα ή Σχολές του δημόσιου πανεπιστημίου). Αυτό επομένως που επιχειρείται, επί της ουσίας, είναι και η ακαδημαϊκή ισοτίμηση των πτυχίων, με αυτά των ελληνικών πανεπιστημίων, όπως έχει αναφέρει και ο υπουργός ΠΑΙΘ²:

«...Επειδή συνεχίζουμε να έχουμε αυτή την απαγόρευση, έστω και για το τελευταίο κομμάτι των ακαδημαϊκών δικαιωμάτων, αυτό γεννάει ένα διεθνές “σινιάλο” ότι η Ελλάδα είναι ένα έθνος εκπαιδευτικά ανάδελφο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ότι έχει αυτή την ιδιαιτερότητα...»

Ωστόσο, αυτή η γενικευμένη αναφορά κάθε άλλο παρά αληθής είναι. Τα πτυχία που απονέμονται από πανεπιστήμια του εξωτερικού αναγνωρίζονται με διαδικασίες “fast-track” (εντός 2 μηνών σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στην ιστοσελίδα «Ερωτήσεις (faq)» του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης - ΔΟΑΤΑΠ)³, εφόσον το σύνολο των σπουδών

¹ Ζαφειρόπουλος, Κ. και Κωνσταντόπουλος, Μ.Α. (21/12/2023). Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια προ των πυλών με παράκαμψη του Συντάγματος. ΕΦΣΥΝ. https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/416112_ta-idiotika-panepistimia-pro-ton-pylon-me-parakampsi-toy-syntagmatos

² Protagon.gr (10/1/2024). Πιερρακάκης για τα μη κρατικά ΑΕΙ: Δεν υπερβαίνεται το άρθρο 16 του Συντάγματος. <https://www.protagon.gr/epikairoτητα/pierrakakis-gia-ta-mi-kratika-aei-den-ypervainetai-to-arthro-16-nea-anagnwsi-tou-syntagmatos-44342860586>

³ <https://www.doatap.gr/enhmerosh/faq/>

έχουν πραγματοποιηθεί αποκλειστικά σε αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα της αλλοδαπής. Στα δε αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα της αλλοδαπής περιλαμβάνονται **4545 πανεπιστήμια**, μεταξύ των οποίων πανεπιστήμια από το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, την Ομοσπονδία Αγίου Χριστοφόρου και Νέβις ακόμη και από άγνωστες χώρες (όπως αναφέρεται για τα πανεπιστήμια Universitario En Estudios Europeos Contemporaneos και Universidad Distrital "Francisco Jose De Galdas"). Ο λόγος, λοιπόν, που δεν αναγνωρίζονται ακαδημαϊκά οι τίτλοι σπουδών που απονέμονται από συνεργαζόμενα κολέγια ή παραρτήματα ξένων πανεπιστημίων στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον ΔΟΑΤΑΠ, είναι οι περιορισμοί που θέτει το Άρθρο 16, καθώς αναφέρεται επί λέξει στην ιστοσελίδα του:

*«...Πτυχία που απονέμονται μετά από πραγματοποίηση σπουδών ή μέρους σπουδών σε παράρτημα εκπαιδευτικού ιδρύματος της αλλοδαπής στην Ελλάδα **δεν αναγνωρίζονται ακαδημαϊκά**, καθώς η **αναγνώρισή τους δεν είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 16 του Συντάγματος...**»*

Με απλά λόγια, η κυβέρνηση επιχειρεί με ερμηνευτικές ακροβασίες και επιλεκτικές αναγνώσεις να παρακάμψει το άρθρο 16 του Συντάγματος που ο καθ' ύλην αρμόδιος για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών ξένων πανεπιστημίων κρατικός φορέας επικαλείται ρητά ως περιοριστικό παράγοντα στην αναγνώριση τίτλων σπουδών από μη δημοσίου δικαίου νομικά πρόσωπα που λειτουργούν στην Ελλάδα⁴.

Πέραν όμως από τα συνταγματικά θέματα που ανακύπτουν από τη συγκεκριμένη πρόθεση της κυβέρνησης (για την οποία ειρήσθω εν παρόδω δεν έχει υπάρξει καμία σχετική ενημέρωση ούτε διαφαίνεται ειλικρινής διάθεση διαλόγου μέχρι στιγμής), έχει σημασία να διερευνηθούν, στη βάση της διεθνούς και ελληνικής πραγματικότητας, τα επιχειρήματα που επικαλείται η κυβέρνηση και άλλοι υποστηρικτές των ιδιωτικών πανεπιστημίων.

«...η Ελλάδα είναι ίσως η μόνη χώρα που δεν έχει μη κρατικά πανεπιστήμια...λύνουμε το θέμα του κρατικού μονοπωλίου...»

Καταρχάς θα πρέπει να γίνει σαφές πως δεν υπάρχουν «κρατικά» και «μη κρατικά» πανεπιστήμια, αλλά δημόσια και ιδιωτικά. Αυτοί οι όροι εξάλλου χρησιμοποιούνται και από την Eurostat (public/private). Ποια είναι, λοιπόν, η κατάσταση στην ΕΕ-27 και στο Ηνωμένο Βασίλειο (το οποίο μέχρι το 2020 ήταν μέλος της).

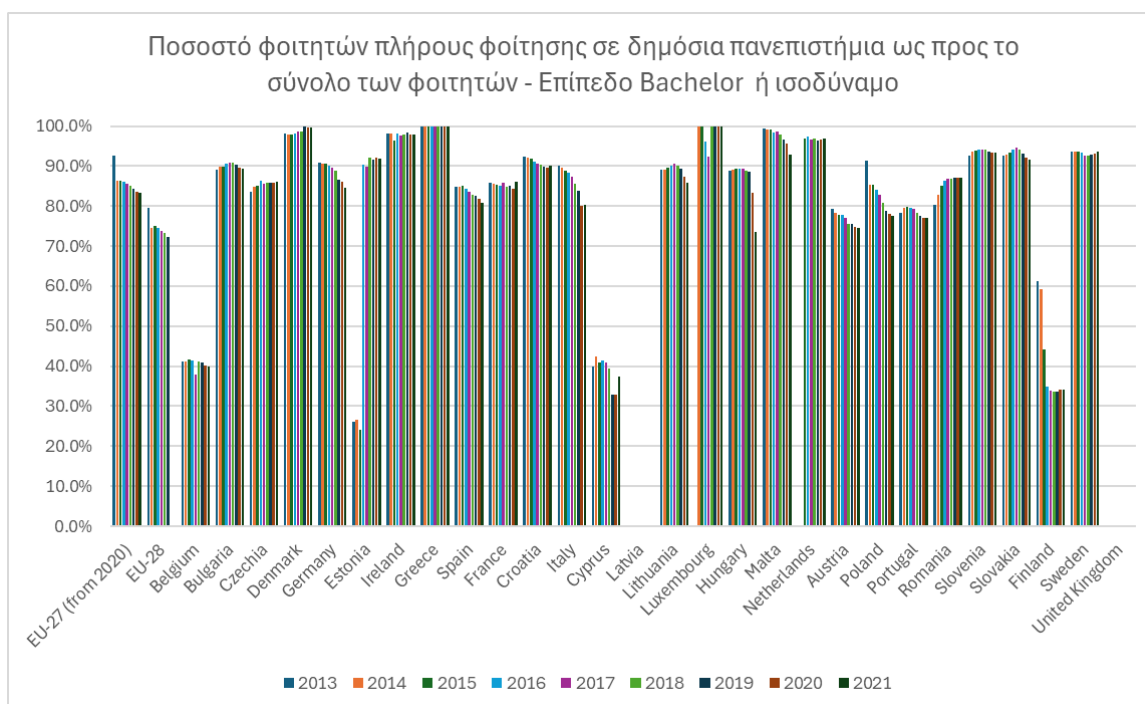
Με βάση τα στοιχεία της Eurostat⁵ και όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 1, η συντριπτική πλειονότητα (άνω του 83%) των εγγεγραμμένων φοιτητών (πλήρους φοίτησης) σε προγράμματα σπουδών επιπέδου Bachelor ή ισοδύναμου, φοιτούν σε δημόσια πανεπιστήμια. Στην Ελλάδα, το Λουξεμβούργο, τη Δανία, την Ιρλανδία και την Ολλανδία, το ποσοστό αυτό ανέρχεται ή αγγίζει το 100%. Επίσης, σε χώρες όπως η Μάλτα, η Βουλγαρία, η Εσθονία (την τελευταία 5ετία), η Γαλλία, η Κροατία, η Λιθουανία, η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Σουηδία, τα ποσοστά κυμαίνονται μεταξύ 85-93%. Στον αντίποδα βρίσκονται η Λετονία και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου το 100% φοιτούν, σύμφωνα με τη Eurostat, σε ιδιωτικά πανεπιστήμια. Πρέπει ωστόσο να τονιστεί πως τα πανεπιστήμια στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι κατά βάση δημόσια (μόλις 10 ή λιγότερα ιδιωτικά δίνουν πανεπιστημιακά πτυχία) αλλά είναι ανεξάρτητοι οργανισμοί και για το λόγο αυτό η Eurostat τα κατατάσσει στην

⁴ Βέβαια και για αυτό υπάρχει σχετικό «πρόβλεψη», καθώς για τους τίτλους αυτούς οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να απευθύνονται στο Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (ATEEN) του ΥΠΑΙΘ, που εξετάζει αιτήσεις αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων και αναγνώρισης επαγγελματικής ισοδυναμίας τίτλου τυπικής ανώτατης εκπαίδευσης. Υπάρχει μάλιστα προσπάθεια πίεσης (συχνά εκβιαστικής) προς τα δημόσια πανεπιστήμια να εξετάζουν τους απόφοιτους αυτούς σε πολύ μικρό αριθμό μαθημάτων ώστε να ισοτιμήσουν και ακαδημαϊκά τα πτυχία τους.

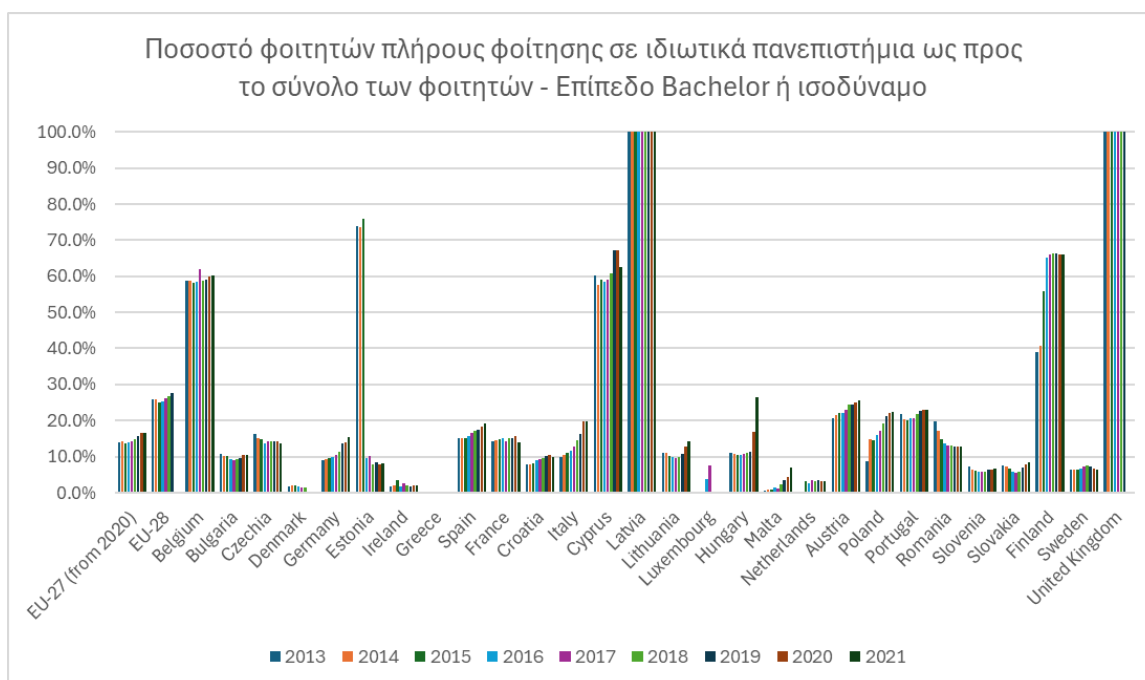
⁵ Eurostat (2024). Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex, type of institution and intensity of participation.

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_enrt01_custom_9431480/default/table

κατηγορία των ιδιωτικών αλλά, με ελάχιστες εξαιρέσεις, χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους μέσω της επιδότησης των διδασκτρων και όχι μόνο, όπως αναφέρεται παρακάτω. Το ίδιο ισχύει και για τη Λετονία, στην οποία λειτουργούν δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια. Επίσης, σε ιδιωτικά πανεπιστήμια φοιτούν περίπου το 60-65% των φοιτητών σε Βέλγιο, Κύπρο και Φινλανδία (Σχήμα 2).

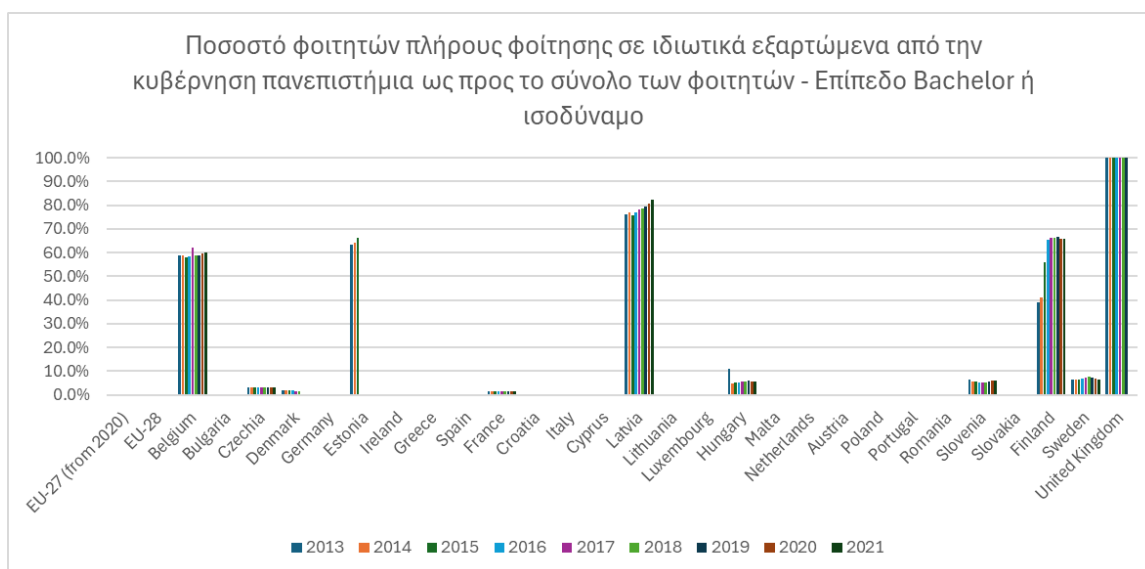
Σχήμα 1. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε δημόσια πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Bachelor ή ισοδύναμο

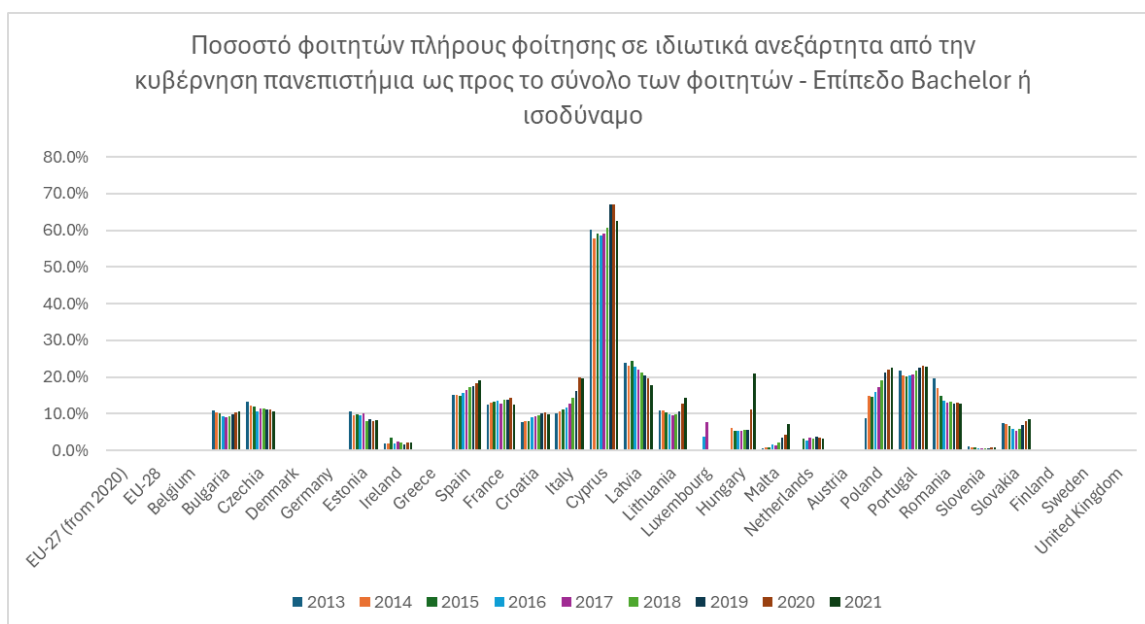
Σχήμα 2. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Bachelor ή ισοδύναμο

Υπάρχει, ωστόσο, ένα ιδιαίτερο σημείο που πρέπει να διευκρινιστεί. Σύμφωνα με τη Eurostat, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια διακρίνονται σε «ιδιωτικά εξαρτώμενα από την κυβέρνηση ιδρύματα» (Private government dependant institutions), όταν χρηματοδοτούνται κυρίως από δημόσιους πόρους και ως «ανεξάρτητα από την κυβέρνηση» ιδρύματα (Private government independant institutions) όταν

χρηματοδοτούνται από ιδιωτικούς πόρους. Όπως φαίνεται στα Σχήματα 3 και 4, το σύνολο των αγγλικών και φινλανδικών πανεπιστημίων και η πλειονότητα των λετονικών και βελγικών πανεπιστημίων χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους. Στις υπόλοιπες χώρες (και κυρίως στην Κύπρο), τα ιδιωτικά πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται βασικά από ιδιωτικούς πόρους.

Σχήμα 3. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Bachelor ή ισοδύναμο

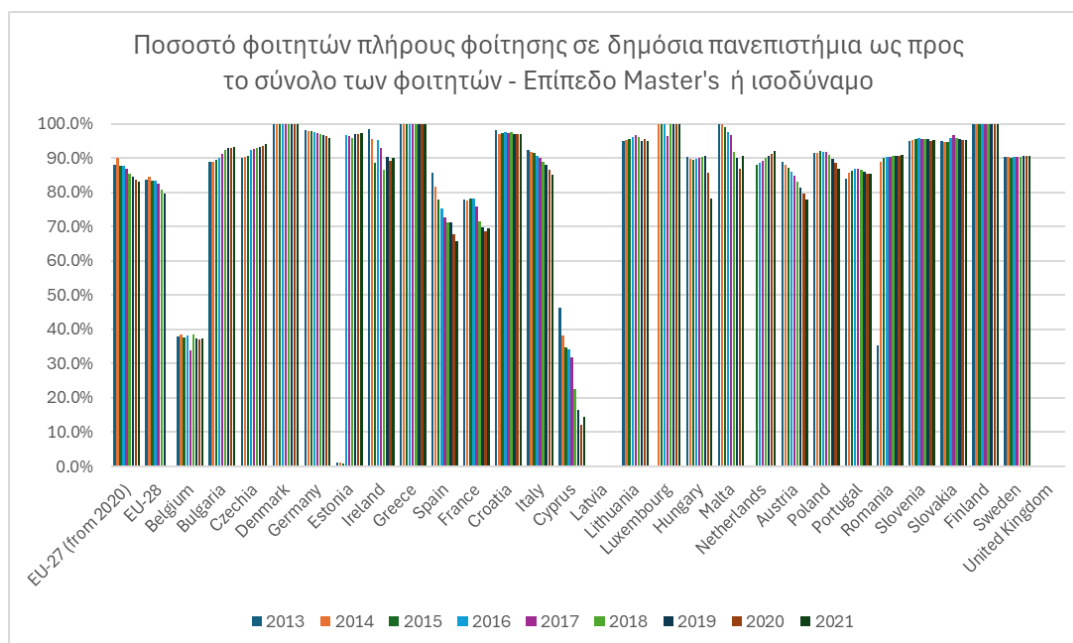

Σχήμα 4. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – μη εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Bachelor ή ισοδύναμο

Συμπερασματικά, με εξαίρεση την Κύπρο, σε όλες τις άλλες χώρες που λειτουργούν ιδιωτικά πανεπιστήμια βασικός χρηματοδότης παραμένει το Κράτος (σε ποσοστό από 80% έως και 100%). Σε **ιδιωτικά μη εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση πανεπιστήμια** φοιτούν περίπου **9,8% του συνόλου των φοιτητών** της ΕΕ-27 (για το έτος 2021, 928.327 φοιτητές σε σύνολο 9.495.315 εγγεγραμμένων φοιτητών πλήρους φοίτησης).

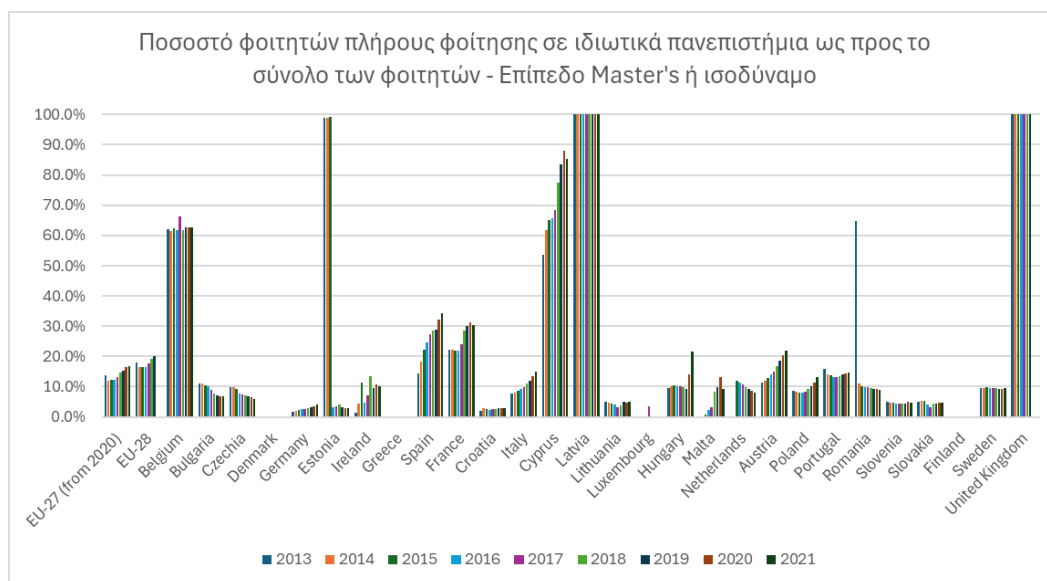
Αντίστοιχη είναι και η εικόνα στις σπουδές μεταπτυχιακού επιπέδου. Σε σύνολο ΕΕ-27 πάνω από το 83% των μεταπτυχιακών φοιτητών πλήρους φοίτησης σπουδάζουν σε δημόσια πανεπιστήμια (Σχήμα 5). Σε αρκετές χώρες (Βουλγαρία, Τσεχία, Δανία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Κροατία, Λιθουανία,

Λουξεμβούργο, Μάλτα, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία και Σουηδία) τα ποσοστά είναι άνω του 90% έως και 100%.

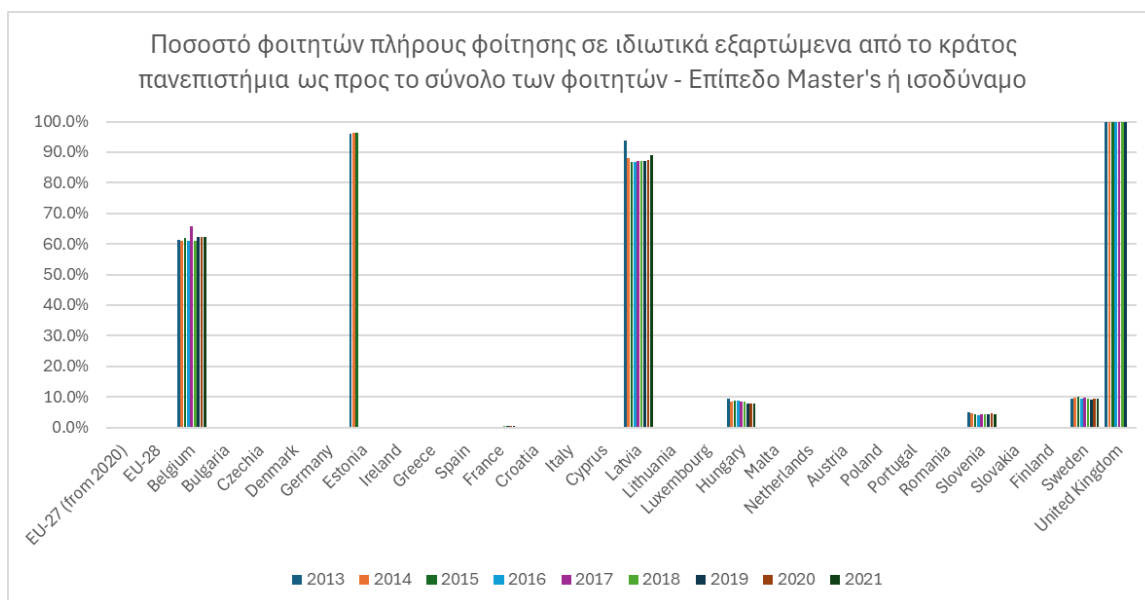

Σχήμα 5. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε δημόσια πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Master's ή ισοδύναμο

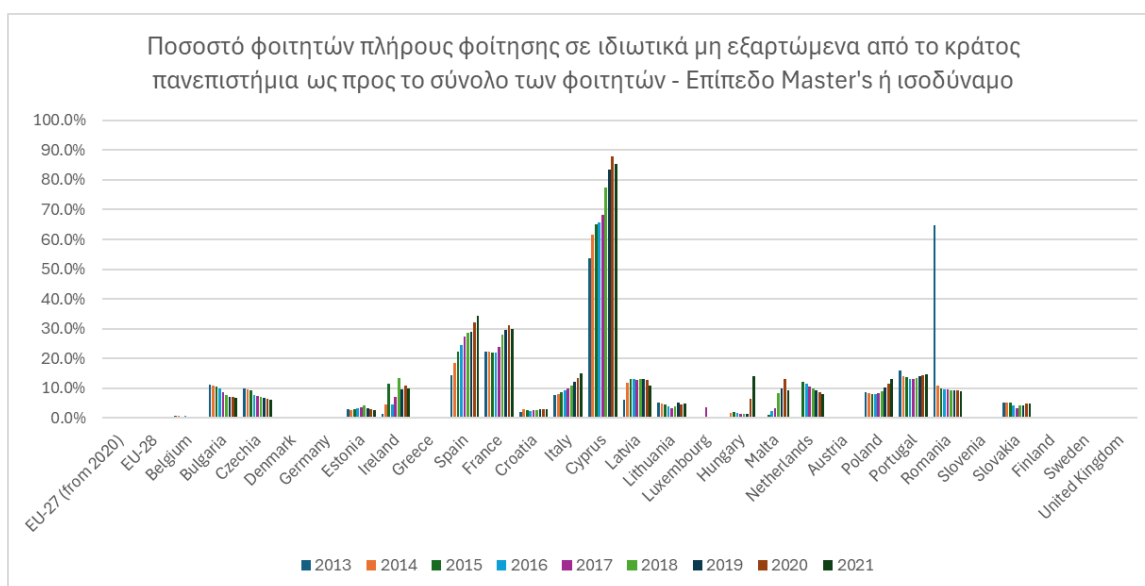
Όπως και στην περίπτωση των προπτυχιακών σπουδών, το σύνολο των φοιτητών πραγματοποιούν μεταπτυχιακές σπουδές σε ιδιωτικά πανεπιστήμια στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη Λετονία, ενώ υψηλά είναι τα ποσοστά στην Κύπρο (άνω του 80%) και στο Βέλγιο (άνω του 60%) (Σχήμα 6). Ωστόσο, με εξαίρεση την Κύπρο, τα ιδιωτικά πανεπιστήμια που σπουδάζουν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές χρηματοδοτούνται κυρίως από δημόσιους πόρους (βλ. Σχήματα 7 και 8). Το 2021, **επί του συνόλου των μεταπτυχιακών φοιτητών** στην ΕΕ-27 (4.735.307), **ποσοστό 13,3%** (632.823) φοιτούσε σε **ιδιωτικά πανεπιστήμια χρηματοδοτούμενα από ιδιωτικούς πόρους**, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία.

Σχήμα 6. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Master's ή ισοδύναμο

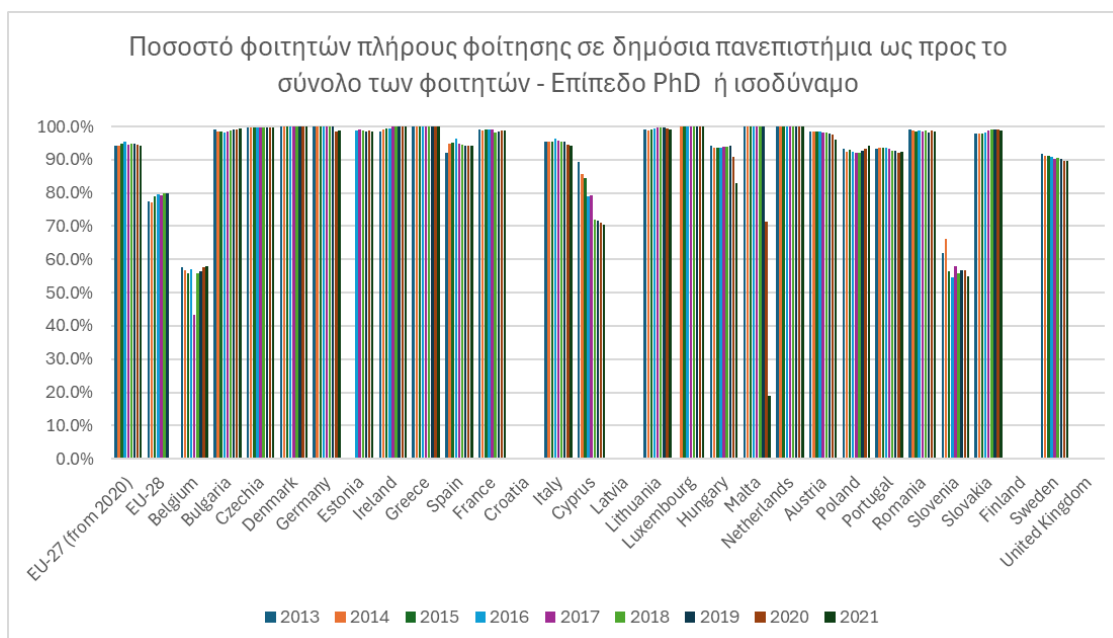

Σχήμα 7. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Master's ή ισοδύναμο

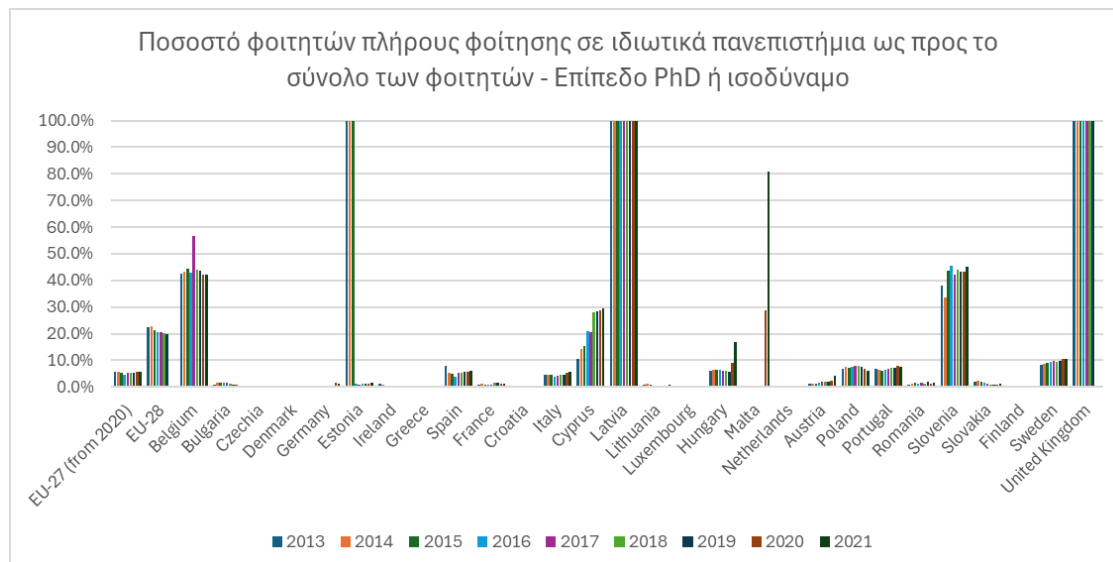
Σχήμα 8. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – μη εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο Master's ή ισοδύναμο

Η κατάσταση διαφοροποιείται σημαντικά σε επίπεδο διδακτορικών σπουδών, όπως φαίνεται στα Σχήματα 9 έως 12 που ακολουθούν. Συγκεκριμένα, σε ποσοστό **άνω του 94%** οι υποψήφιοι διδάκτορες εκπονούν τη διδακτορική τους διατριβή σε δημόσια πανεπιστήμια. Ακόμη και στην Κύπρο το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 70%, ενώ μόνο στη Λετονία και το Ηνωμένο Βασίλειο το 100% των διδακτορικών φοιτητών σπουδάζουν σε ιδιωτικά πανεπιστήμια. Ωστόσο, και στις δύο αυτές χώρες τα ιδιωτικά πανεπιστήμια (τα οποία ειδικά στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου δεν είναι ιδιωτικά όπως περιγράφηκε), στηρίζονται στην κρατική χρηματοδότηση. Σε ιδιωτικά, μη εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση, πανεπιστήμια φοιτούν το 80% των φοιτητών της Μάλτας (μόνο το 2021), το 45% των φοιτητών της Σλοβενίας και το 30% περίπου των φοιτητών της Κύπρου.

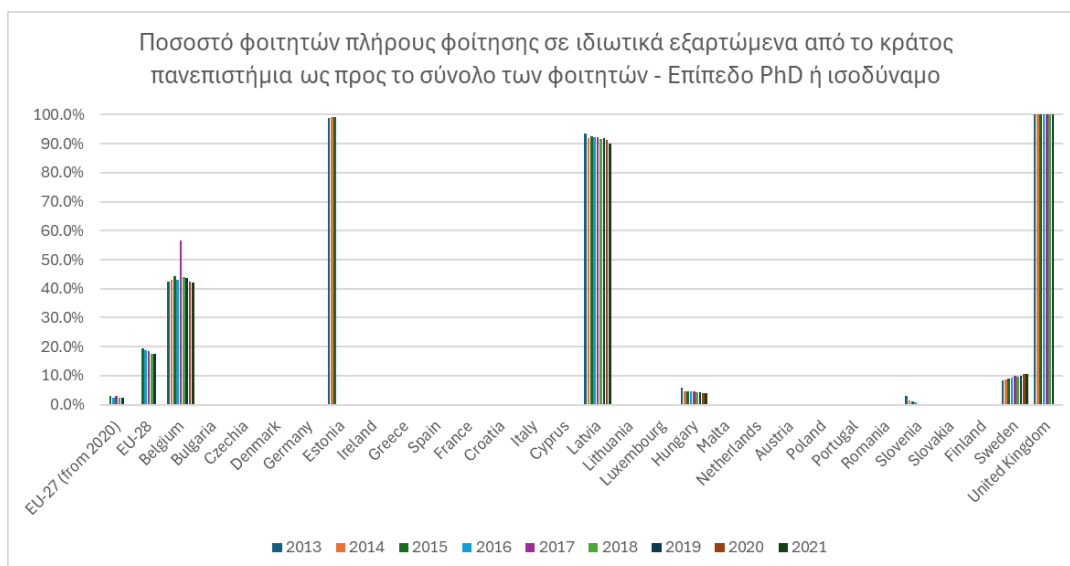
Σχήμα 9. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε δημόσια πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο PhD ή ισοδύναμο

Σε σύνολο ΕΕ-27, ωστόσο, το **συνολικό ποσοστό των υποψηφίων διδασκόντων σε ιδιωτικά πανεπιστήμια** που στηρίζονται σε **ιδιωτικούς πόρους** ήταν **μόλις 3,2%** το 2021 (14.600 σε σύνολο 462.633), επιβεβαιώνοντας πως η έρευνα είναι σχεδόν αποκλειστικά χρηματοδοτούμενη από κρατικούς πόρους.

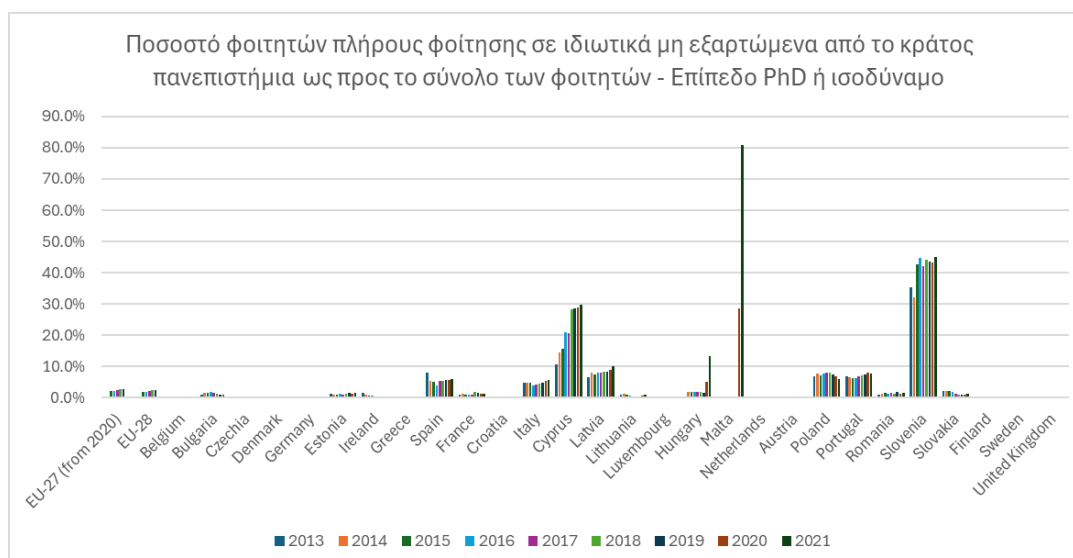

Σχήμα 10. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο PhD ή ισοδύναμο

Σχήμα 11. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο PhD ή ισοδύναμο

Σχήμα 12. Ποσοστό φοιτητών πλήρους φοίτησης σε ιδιωτικά – μη εξαρτώμενα από την κρατική χρηματοδότηση - πανεπιστήμια, ως προς το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών σε επίπεδο PhD ή ισοδύναμο

«...θα μείνουν εδώ οι περισσότεροι από τους 40.000 Έλληνες που σπουδάζουν στο εξωτερικό... η Ελλάδα θα γίνει περιφερειακό κέντρο εκπαίδευσης...»

Ένα δεύτερο επιχείρημα που προβάλλεται από την πλευρά της κυβέρνησης είναι πως η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων στη χώρα θα συμβάλει όχι μόνο στην παραμονή στην Ελλάδα του μεγαλύτερου μέρους των Ελλήνων που επιλέγουν να σπουδάσουν στο εξωτερικό, αλλά και στην προσέλκυση δεκάδων, αν όχι εκατοντάδων, χιλιάδων ξένων φοιτητών. Μια πιο ψύχραιμη και αντικειμενική ματιά στα δεδομένα και στα γεγονότα αναδεικνύει μια διαφορετική πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Στατιστικού Ινστιτούτου της UNESCO (UNESCO Institute for Statistics – UIS), το 2021 σπούδαζαν στο εξωτερικό 37.530 Έλληνες φοιτητές (Πίνακας 1). Όπως φαίνεται στον εν λόγω πίνακα και στο Σχήμα 13, οι Έλληνες φοιτητές σπουδάζουν κυρίως σε Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Κύπρο, Βουλγαρία, Τουρκία, Γαλλία, ΗΠΑ, Ιταλία, Ρουμανία, Ελβετία, Σουηδία, Δανία, Αυστρία, Βέλγιο, Ισπανία, Καναδά, Σλοβακία, Τσεχία, Φινλανδία και Αλβανία.

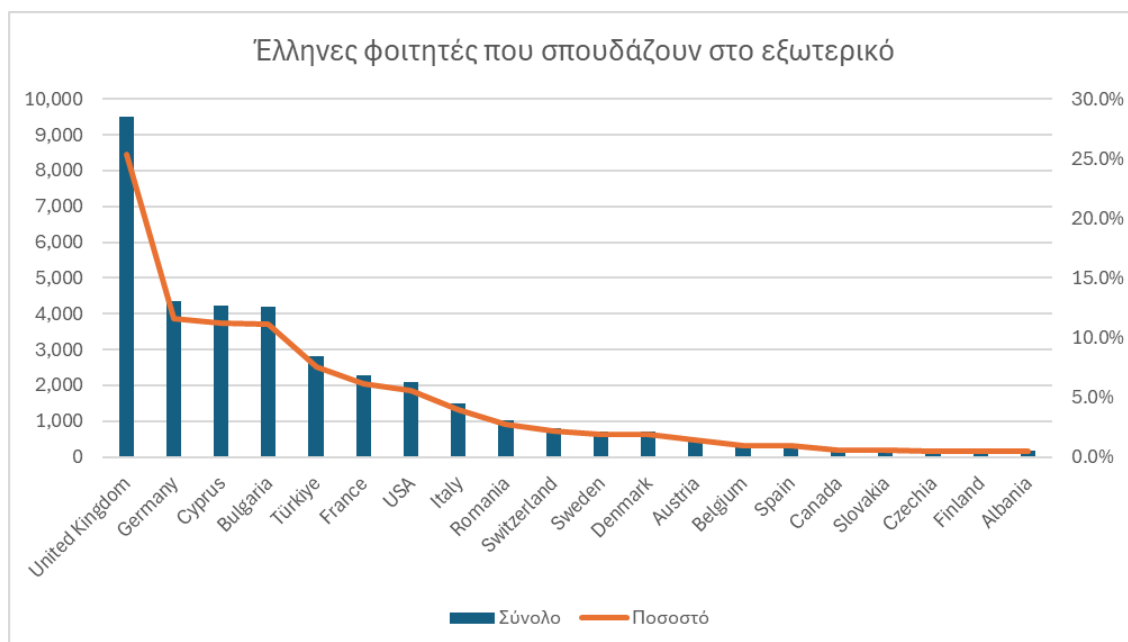

Πίνακας 1. Αριθμός Ελλήνων φοιτητών στο εξωτερικό και ποσοστό επί του συνόλου αυτών ανά χώρα για το 2021

Χώρα	Σύνολο	Ποσοστό	Χώρα	Σύνολο	Ποσοστό
United Kingdom	9.509	25,3%	Estonia	19	0,1%
Germany	4.341	11,6%	Republic of Moldova	16	0,0%
Cyprus	4.215	11,2%	Croatia	14	0,0%
Bulgaria	4.185	11,2%	South Africa	14	0,0%
Türkiye	2.827	7,5%	Lithuania	13	0,0%
France	2.288	6,1%	Brazil	12	0,0%
USA	2.091	5,6%	Iceland	12	0,0%
Italy	1.505	4,0%	Georgia	11	0,0%
Romania	1.016	2,7%	China/Hong Kong	10	0,0%
Switzerland	802	2,1%	Argentina	9	0,0%
Sweden	706	1,9%	Latvia	9	0,0%
Denmark	699	1,9%	Republic of Korea	9	0,0%
Austria	537	1,4%	North Macedonia	7	0,0%
Belgium	372	1,0%	Armenia	6	0,0%
Spain	348	0,9%	New Zealand	5	0,0%
Canada	213	0,6%	Bosnia and Herzegovina	4	0,0%
Slovakia	198	0,5%	Colombia	4	0,0%
Czechia	196	0,5%	Malaysia	4	0,0%
Finland	184	0,5%	Chile	3	0,0%
Albania	173	0,5%	Jordan	3	0,0%
Australia	167	0,4%	Qatar	3	0,0%
Norway	128	0,3%	Saudi Arabia	3	0,0%
Ireland	108	0,3%	Belarus	2	0,0%
Poland	91	0,2%	Ghana	2	0,0%
Serbia	83	0,2%	Monaco	2	0,0%
Hungary	82	0,2%	Azerbaijan	1	0,0%
Ukraine	75	0,2%	Cuba	1	0,0%
Luxembourg	72	0,2%	India	1	0,0%
Malta	57	0,2%	Liechtenstein	1	0,0%
Portugal	41	0,1%	Morocco	1	0,0%
Slovenia	21	0,1%			

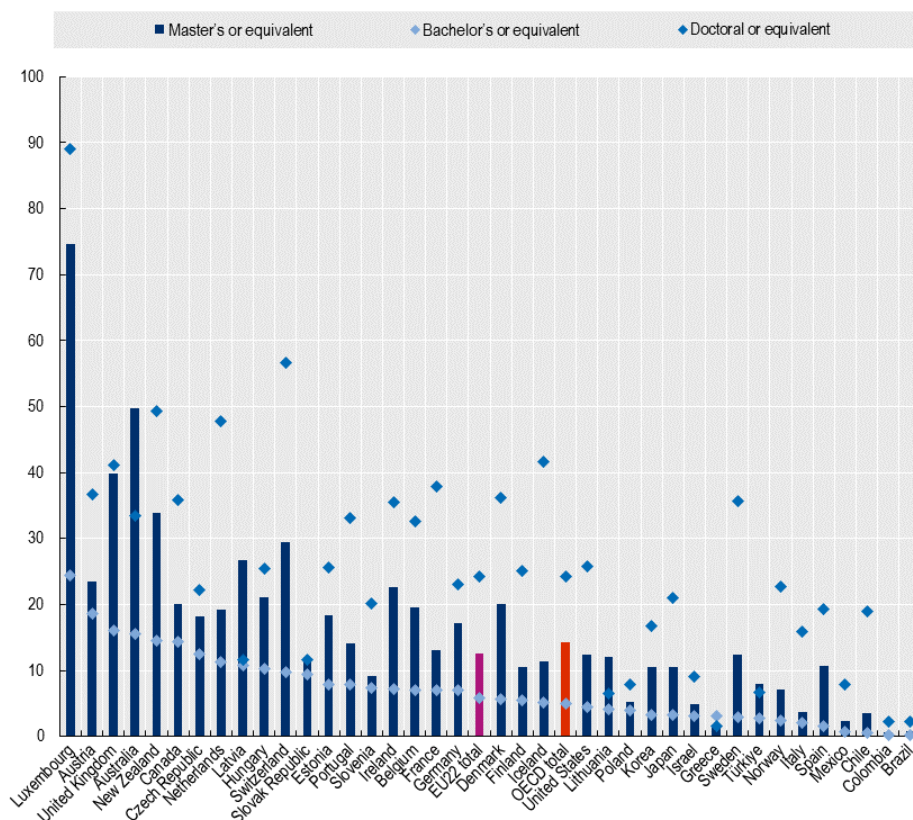
Πηγή: UNESCO Institute for Statistics (UIS)⁶

⁶ UNESCO Institute for Statistics (UIS). Outbound internationally mobile students by host region.
<http://data.uis.unesco.org/>

Σχήμα 13. Χώρες που σπουδάζουν Έλληνες φοιτητές (σε ποσοστό άνω του 0,5% επί του συνόλου)

Αυτό που κρύβει επιμελώς η κυβέρνηση είναι ότι, όπως δείχνουν σχετικές έρευνες και απεικονίζεται στο Σχήμα 14, ένα μικρό ποσοστό (περίπου 5%) των φοιτητών που φοιτούν σε άλλη χώρα παρακολουθούν προπτυχιακά προγράμματα σπουδών.

Σχήμα 14. Κινητικότητα εισερχόμενων φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ανά επίπεδο σπουδών (2020) (Πηγή: OECD/UIS/Eurostat (2022)⁷)

⁷ OECD (2022). Education at a glance 2022 Indicator B6. What is the profile of internationally mobile students?. <https://stat.link/c50hqh>

Οι λόγοι για τους οποίους κάποιοι επιλέγουν να σπουδάσουν, σε προπτυχιακό επίπεδο, στο εξωτερικό σχετίζονται με το γεγονός ότι δεν υπάρχουν αντίστοιχα τμήματα στη χώρα τους, ή δεν μπορούν να εισαχθούν στα τμήματα που επιθυμούν (χαρακτηριστικό ίσως παράδειγμα αποτελούν οι ιατρικές σχολές στη χώρα μας). Το μεγαλύτερο ποσοστό μεταβαίνουν στο εξωτερικό για μεταπτυχιακές σπουδές, προσδοκώντας κατά κύριο λόγο, και σύμφωνα με σχετικές έρευνες^{8,9}, την επαγγελματική αποκατάσταση στη χώρα που επιλέγουν να σπουδάσουν. Η ίδρυση, επομένως, ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν θα έχει σημαντική επίδραση στη μείωση των αριθμών αυτών και η επίκληση της κυβέρνησης στους Έλληνες που σπουδάζουν στο εξωτερικό είναι προσχηματική. Αν επιθυμούσε πραγματικά να παραμείνουν οι φοιτητές αυτοί στην Ελλάδα δεν θα καταργούσε ούτε θα συγχώνευε τα προηγούμενα χρόνια δεκάδες Σχολές και Τμήματα πανελλαδικά, ούτε θα θέσπιζε την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής αφήνοντας δεκάδες χιλιάδες υποψήφιους εκτός ΑΕΙ.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της UNESCO¹⁰, στην Ελλάδα το 2021 σπούδαζαν 23.792 ξένοι φοιτητές, τα 2/3 περίπου εκ των οποίων ήταν από την Κύπρο και, ακολούθως, από την Αλβανία (6% περίπου), τη Γερμανία (5% περίπου) και τη Ρωσία (2% περίπου) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Αριθμός ξένων φοιτητών που σπουδάζουν στην Ελλάδα και ποσοστό επί του συνόλου αυτών ανά χώρα για το 2021

Χώρα	Σύνολο	Ποσοστό
Cyprus	15.066	63,3%
Albania	1.411	5,9%
Germany	1.265	5,3%
Russian Federation	504	2,1%
Bulgaria	299	1,3%
Ukraine	285	1,2%
Georgia	189	0,8%
Syrian Arab Republic	185	0,8%
Jordan	156	0,7%
Niger	142	0,6%
Egypt	140	0,6%
Palestine	138	0,6%
Romania	133	0,6%
United States	130	0,5%
Türkiye	112	0,5%
France	97	0,4%
Serbia	91	0,4%
Belgium	88	0,4%
Italy	88	0,4%
Armenia	81	0,3%

Πηγή: UNESCO Institute for Statistics (UIS)¹⁰

Το συγκριτικά χαμηλό ποσοστό των ξένων φοιτητών σχετίζεται με το γεγονός ότι οι αγγλόφωνες χώρες είναι οι πιο ελκυστικές για τους διεθνείς φοιτητές. Αυστραλία, Καναδάς, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ δέχονται μαζί περισσότερο από το 40% όλων των μετακινούμενων φοιτητών των χωρών του ΟΟΣΑ και των χωρών-εταίρων¹¹. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, η φοιτητική μετανάστευση οφείλεται κυρίως στις διαφορές μεταξύ των χωρών προέλευσης και προορισμού ως προς την εκπαιδευτική

⁸ Han X, Stocking G, Gebbie MA, Appelbaum RP, 2015. Will They Stay or Will They Go? International Graduate Students and Their Decisions to Stay or Leave the U.S. upon Graduation. PLoS ONE 10(3): e0118183.

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0118183>

⁹ educations.com. International Student Survey - Insights 2021-2022. <https://institutions.educations.com/student-insights-2021#ProspectiveMotivations>

¹⁰ UNESCO Institute for Statistics (UIS). Global Flow of Tertiary-Level Students. <https://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>

¹¹ OECD (2019). Education at a glance 2019 Indicator B6. What is the profile of internationally mobile students?.

<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/17d19cd9->

[en.pdf?expires=1705762473&id=id&accname=guest&checksum=DA3BDF482FF4AA0BEFDD143FCD51967B](https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/17d19cd9-en.pdf?expires=1705762473&id=id&accname=guest&checksum=DA3BDF482FF4AA0BEFDD143FCD51967B)

ικανότητα (π.χ. έλλειψη εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων στη χώρα προέλευσης), τις αποδόσεις ή ανταμοιβές για την εκπαίδευση και τις δεξιότητες του εργαζόμενου, τις καλύτερες οικονομικές επιδόσεις της χώρας υποδοχής, την πιο προσιτή κινητικότητα (π.χ. χαμηλότερο κόστος φοίτησης) και την υψηλότερης ποιότητας εκπαίδευση στη χώρα υποδοχής. Επιπλέον, η απόφαση για σπουδές στο εξωτερικό μπορεί να καθορίζεται από μη οικονομικούς παράγοντες, όπως η πολιτική σταθερότητα ή η πολιτιστική και θρησκευτική εγγύτητα μεταξύ χωρών προέλευσης και προορισμού¹¹(αυτή η παράμετρος μπορεί να εξηγεί, για παράδειγμα, τους περίπου 3.000 Έλληνες που σπουδάζουν στην Τουρκία, εάν είναι Έλληνες Μουσουλμάνοι). Στην Ελλάδα, παρατηρείται επίσης μία παραδοξότητα. Σύμφωνα με το Σχήμα 14, στην Ελλάδα οι ξένοι φοιτητές αντιστοιχούν στο 3% περίπου του συνόλου των εγγεγραμμένων προπτυχιακών φοιτητών, στο 1,35% των μεταπτυχιακών και στο 1,3% περίπου των διδακτορικών φοιτητών. Σχεδόν σε όλες τις χώρες το ποσοστό των ξένων φοιτητών αυξάνεται με το επίπεδο εκπαίδευσης. Στην Ελλάδα συμβαίνει το αντίθετο, καθώς υπάρχουν εξωγενείς (ως προς την εκπαίδευση) παράγοντες, όπως οι προοπτικές απασχόλησης με ικανοποιητικές συνθήκες και απολαβές και η υποχρηματοδότηση της έρευνας, μεταξύ άλλων.

Τέλος, μέχρι στιγμής, δεν έχει δοθεί μια πειστική απάντηση στο εξής ερώτημα: γιατί τα σημερινά κολλέγια, τα οποία προσφέρουν προπτυχιακές, μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές σε συνεργασία με ξένα πανεπιστήμια, δηλαδή ακριβώς το σχήμα που περιγράφει η κυβέρνηση για τα ιδιωτικά ΑΕΙ, δεν έχουν καταφέρει μέχρι σήμερα να προσελκύσουν ένα σημαντικό αριθμό ξένων φοιτητών;

«...τα δημόσια πανεπιστήμια της Ελλάδας μόνο να κερδίσουν μπορούν...»

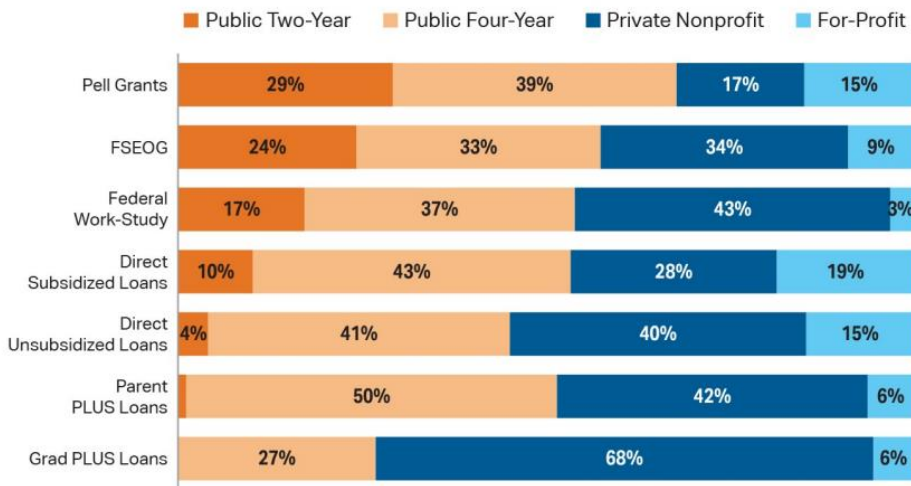
Ένα ακόμη επιχειρήμα που ακούγεται στο δημόσιο διάλογο είναι πως η συνύπαρξη δημόσιων και ιδιωτικών πανεπιστημίων θα ωφελήσει τα δημόσια πανεπιστήμια και θα ενισχύσει τον ανταγωνισμό. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, και με βάση τη διεθνή εμπειρία αναμένεται να συμβεί το αντίθετο.

Καταρχάς, δεν υπάρχει ιδιωτικό πανεπιστήμιο που να μην χρηματοδοτείται, άμεσα ή έμμεσα, από δημόσιους πόρους. Τα συνήθη κανάλια άμεσης χρηματοδότησης είναι δύο. Το πρώτο αφορά στην παροχή φοιτητικών δανείων από το κράτος ή με την εγγύηση του κράτους, καθώς και υποτροφιών προς προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές για να πληρώσουν τα δίδακτρα των σπουδών τους. Το δεύτερο έχει να κάνει με τη χρηματοδότηση της έρευνας από δημόσιους πόρους. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ πάνω από το 50% των φοιτητών λαμβάνει δάνειο για να καλύψει τα δίδακτρα και το κόστος διαβίωσης κατά τη διάρκεια των σπουδών. Περίπου το 93% των συνολικών δανείων προέρχεται από κρατικές (ομοσπονδιακές) πηγές χρηματοδότησης¹² κι ένα σημαντικό ποσοστό αυτών καταλήγει σε ιδιωτικά μη-κερδοσκοπικά ή και κερδοσκοπικά πανεπιστήμια (Σχήμα 15). Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, στην πράξη όλα τα ιδιωτικά πανεπιστήμια στις ΗΠΑ, με ελάχιστες εξαιρέσεις, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κρατική στήριξη. Μάλιστα, εκτιμάται ότι τα ομοσπονδιακά φοιτητικά δάνεια τους επιτρέπουν να αυξάνουν τα δίδακτρα πολύ υψηλότερα από ό,τι θα μπορούσαν διαφορετικά να χρεώνουν¹³.

¹² Hanson, M. (20/8/2023). Student Loan Debt Statistic. EducationData.org, <https://educationdata.org/student-loan-debt-statistics>

¹³ Vedder, R. (8/4/2018). There Are Really Almost No Truly Private Universities. Forbes.

<https://www.forbes.com/sites/richardvedder/2018/04/08/there-are-really-almost-no-truly-private-universities/>

Σχήμα 15. Ποσοστιαία κατανομή των κονδυλίων ομοσπονδιακής βοήθειας ανά πανεπιστημιακό τομέα και τύπο βοήθειας, 2021-22 (Πηγή: CollegeBoard, 2023¹⁴).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, μολονότι – όπως αναφέρθηκε – τα πανεπιστήμια είναι κατά βάση δημόσια (σε πρόσφατη μελέτη αναφέρεται ότι από τους 813 ιδιώτες παρόχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μόνο 10 προσφέρουν πανεπιστημιακό πτυχίο¹⁵), η άμεση κρατική χρηματοδότηση μειώθηκε, σε πραγματικές τιμές, κατά 63% μεταξύ 2008-2019 (Σχήμα 16), ήτοι από 7,097 δισ. λίρες, το 2008, σε 3,335 δισ. λίρες, το 2019¹⁶. Ο λόγος ήταν πως η χρηματοδότηση αυτή κατευθύνθηκε σε φοιτητικά δάνεια, τα οποία αυξήθηκαν από 1,914 δισ. λίρες, το 2008, σε 9,127 δισ. λίρες, το 2019. Καταρχάς, πρέπει να τονιστεί ότι η υποκατάσταση της κρατικής επιχορήγησης με την παροχή φοιτητικών δανείων από το κράτος δεν είναι «ουδέτερη». Η κρατική επιχορήγηση μετατρέπεται σε ιδιωτικό χρέος και δη σε επιχειρηματική δραστηριότητα κατά την οποία ο δανειστής (εν προκειμένω το Δημόσιο), θα λάβει το ποσό που χορήγησε προσαυξημένο με τόκους. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι το οικονομικό αποτέλεσμα όμως δεν αλλάζει για τα πανεπιστήμια, καθώς λαμβάνουν την κρατική χρηματοδότηση έμμεσα από τα διδάκτρα που καταβάλλουν οι φοιτητές. Ωστόσο, η πολιτική αυτή έχει ωθήσει τα δημόσια πανεπιστήμια στο όριο της χρεοκοπίας^{17,18}. Γιατί συνέβη αυτό; Όταν οι εποχές ήταν καλές, τα πανεπιστήμια επένδυσαν μεγάλα ποσά κυρίως στη βελτίωση των κτηριακών τους εγκαταστάσεων για να προσελκύσουν περισσότερους φοιτητές και, συνεπώς, μεγαλύτερα έσοδα. Από το 2014 έως το 2019 ξόδεψαν «σχεδόν όσο το συνολικό κόστος της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2012»¹⁹ (πάνω από 8,8 δισ. λίρες), αλλά σχεδόν το σύνολο των επενδύσεων αφορούσε στην κτηριακή και όχι στην τεχνική υποδομή που είναι απαραίτητη για την ψηφιακή μετάβαση αλλά και την πραγματοποίηση έρευνας²⁰. Αντίστοιχα προβλήματα εμφανίστηκαν και στις ΗΠΑ. Το 2016, λόγω της πίεσης των λειτουργικών εξόδων, των ορίων στις αυξήσεις των διδάκτρων και του αυξανόμενου ανταγωνισμού, 176 ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έκλεισαν ή ενοποιήθηκαν με άλλο ίδρυμα. Και ενώ οι περισσότεροι από τους φοιτητές που επηρεάστηκαν ήταν

¹⁴ CollegeBoard (2023). Trends in Student Aid 2023. <https://research.collegeboard.org/media/pdf/trends-in-student-aid-presentation-2023.pdf>

¹⁵ Hunt, S.A. & Boliver, V. (2023). The private higher education provider landscape in the UK, Studies in Higher Education, 48:9, 1346-1360, DOI: 10.1080/03075079.2023.2199317

¹⁶ European University Association (2021). Public Funding Observatory – Country Sheets. <https://eua.eu/downloads/publications/compendium%20pfo.pdf>

¹⁷ Parr, C. (5/1/2024). UK universities 'at risk of insolvency in 2024'. Research Professional News.

<https://www.researchprofessionalnews.com/rp-news-uk-universities-2024-1-uk-universities-at-risk-of-insolvency-in-2024/>

¹⁸ Thame, D. (18/1/2024). The Subplot | Are UK universities at risk of bankruptcy?. Northwest Place.

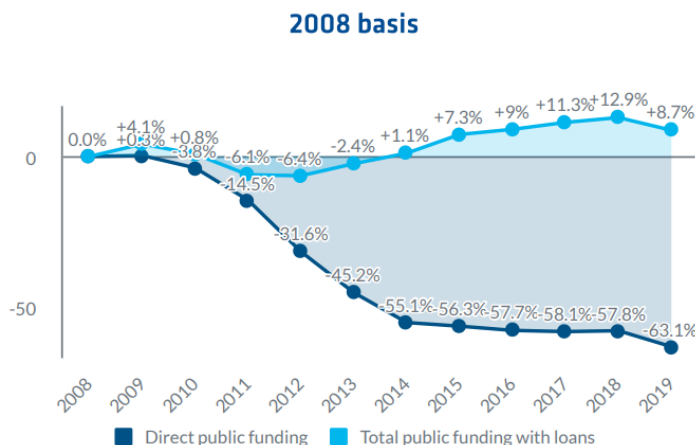
<https://www.placenorthwest.co.uk/the-subplot-are-uk-universities-at-risk-of-bankruptcy/>

¹⁹ <https://www.architectsjournal.co.uk/news/has-the-university-building-gold-rush-run-its-course>

²⁰ Bell, A. R., Brooks, C., & Urquhart, A. (2022). Why have UK universities become more indebted over time? International Review of Economics and Finance, 82, 771–783. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2022.08.008>

σε κερδοσκοπικά ιδρύματα, τα περισσότερα από τα ίδια τα ιδρύματα (101 από τα 176) είναι μη κερδοσκοπικά²¹. Οι επιπτώσεις από τις δυσμενείς εξελίξεις επεκτάθηκαν στο διοικητικό προσωπικό, τους φοιτητές, το διδακτικό προσωπικό και αλλά και τις τοπικές κοινωνίες.

Funding volumes (real terms)

Σχήμα 16. Άμεση κρατική χρηματοδότηση και κρατική χρηματοδότηση μέσω φοιτητικών δανείων (Πηγή: EUA, 2021¹⁷)

Πέραν όμως από τους δημόσιους πόρους που κατευθύνονται σε ιδιωτικά πανεπιστήμια μέσω της πληρωμής διδασκτρών των φοιτητών (κυρίως με τη μορφή δανείων και λιγότερο μέσω υποτροφιών, π.χ. στις ΗΠΑ το 2021-22 οι υποτροφίες από ομοσπονδιακές πηγές χρηματοδότησης ανήλθαν σε 39,3 δισ. δολάρια περίπου και τα αντίστοιχα δάνεια σε 89,6 δισ. δολάρια¹⁴), τα ιδιωτικά πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται από το Κράτος και για τη διεξαγωγή έρευνας. Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 3, στις ΗΠΑ, η συνολική χρηματοδότηση της έρευνας στην ανώτατη εκπαίδευση ανέρχεται σε 80,842 δισ. δολάρια, εκ των οποίων το 51,3% χρηματοδοτείται από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και το 5,5% από τη μη-κεντρική κυβέρνηση. Αξίζει να αναφερθεί ότι μόλις το 6% της έρευνας χρηματοδοτείται ιδιωτικούς πόρους. Επίσης, σε ποσοστό 27,5% η έρευνα είναι αυτοχρηματοδοτούμενη και αφορά κυρίως (63%) σε βασική έρευνα.

Για παράδειγμα, κατά το οικονομικό έτος 2022, οι ερευνητικές δαπάνες στο MIT, το οποίο είναι ιδιωτικό πανεπιστήμιο, ανήλθαν σε 783,2 εκατ. δολάρια²². Όπως φαίνεται στο Σχήμα 17, το 67% περίπου της έρευνας χρηματοδοτήθηκε από δημόσιους πόρους (ομοσπονδιακή κυβέρνηση, κρατικούς φορείς, πολιτειακές κυβερνήσεις, κλπ.). Το υπόλοιπο 33% χρηματοδοτήθηκε από: τη βιομηχανία (19% επί του συνόλου), μη κερδοσκοπικά ιδρύματα (12%) και το ίδιο το πανεπιστήμιο (2%). Αντίστοιχη είναι η εικόνα στα περισσότερα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Είναι, επομένως, προφανές ότι η ίδρυση ιδιωτικών ΑΕΙ στην Ελλάδα θα μειώσει περαιτέρω τους διαθέσιμους ερευνητικούς πόρους για τα δημόσια πανεπιστήμια, όπως και τους πόρους από προγράμματα ΕΣΠΑ που αφορούν σε ερευνητικές υποδομές κ.ά.

²¹ Barton, E. (2019). When Colleges Fail – Bankruptcy and Higher Education.

<https://edbarton.com/topics/education/when-colleges-fail-bankruptcy-and-higher-education/>

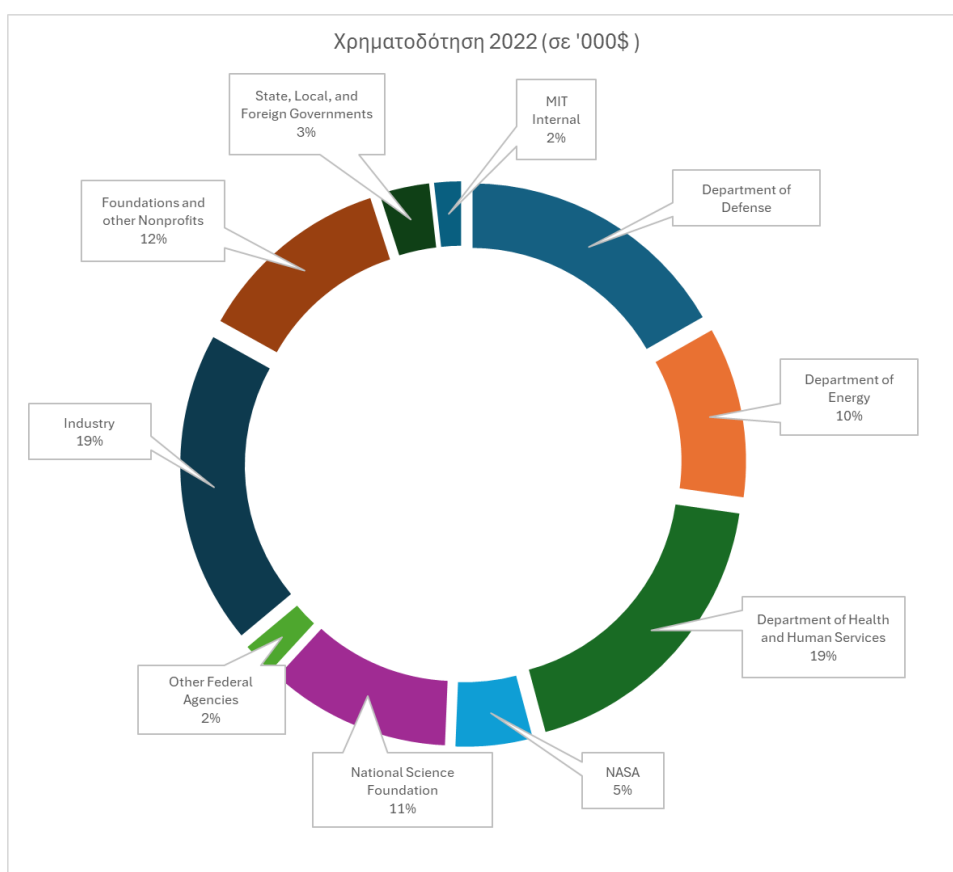
²² MIT (2023). Campus Research Expenditures by Primary Sponsor for FY2022. <https://ir.mit.edu/research-expenditures>

Πίνακας 3. Δαπάνες E&A στις ΗΠΑ, ανά τομέα εκτέλεσης έρευνας, πηγή χρηματοδότησης και είδος, E&A: 2020

Performing sector and type of R&D	Source of funds (\$ millions)					
	Total	Business	Federal government	Nonfederal government	Higher education	Nonprofit organizations
R&D	716,955	520,363	147,657	5,670	23,191	20,074
Business	543,220	512,224	29,772	241	**	982
Federal government	64,237	179	63,848	44	**	166
Federal intramural	40,371	0	40,371	0	0	0
FFRDCs	23,866	179	23,478	44	**	166
Nonfederal government	683	20	298	348	3	13
Higher education	80,842	4,837	41,462	4,464	22,252	7,828
Nonprofit organizations	27,973	3,103	12,278	572	935	11,085
Percent distribution by funding source	100.0	72.6	20.6	0.8	3.2	2.8

Πηγή: National Center for Science and Engineering Statistics, National Patterns of R&D Resources (annual series)²³

Σχήμα 17. Κατανομή κονδυλίων έρευνας ανά πηγή χρηματοδότησης στο MIT για το οικ. έτος 2022 (Πηγή δεδομένων: MIT, 2023²²)

Όπως αναφέρει η κυβέρνηση, η ίδρυση των ιδιωτικών ΑΕΙ θα ενισχύσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των πανεπιστημίων προκειμένου να λάβουν μεγαλύτερο μερίδιο από τη (μικρή) πίτα. Όμως, η ενίσχυση του ανταγωνισμού δεν έχει απαραίτητα θετικό πρόσημο. Το 2004, έρευνα του Observer έδειξε ότι τα

²³ NCSES (2023). U.S. R&D Increased by \$51 Billion in 2020 to \$717 Billion; Estimate for 2021 Indicates Further Increase to \$792 Billion. <https://ncses.nsf.gov/pubs/nsf23320/figure/2>

βρετανικά πανεπιστήμια που βρίσκονταν υπό οικονομική πίεση λόγω ανταγωνισμού απέναντι πτυχία σε φοιτητές που θα έπρεπε να αποτύχουν στις εξετάσεις, με αντάλλαγμα τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους δίδακτρα²⁴. Στο πιο γνωστό παράδειγμα, ο καθηγητής R. Wynne, επικεφαλής του Τμήματος σχεδιασμού, μηχανικής και πληροφορικής του Πανεπιστημίου του Bourne-mouth, έστειλε μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο διδακτικό προσωπικό καλώντας τους διδάσκοντες να «ελαχιστοποιήσουν» τον αριθμό των αποτυχόντων φοιτητών στις εξετάσεις λόγω της πτώσης των αιτήσεων. Το σκάνδαλο των «πτυχίων προς πώληση» άγγιξε ακόμη και διάσημα ιδρύματα και αφορούσε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, ξένους και εγχώριους φοιτητές. Καθηγητές σε ιδρύματα σε όλη τη χώρα, συμπεριλαμβανομένης της Οξφόρδης, του Λονδίνου και του Swansea, δήλωσαν στον Observer ότι το σκάνδαλο υπονομεύει τα ακαδημαϊκά πρότυπα, αλλά δεν μπορούν να μιλήσουν δημοσίως για να μην χάσουν τη δουλειά τους.

Η έμμεση χρηματοδότηση λαμβάνει χώρα μέσω της φοροαπαλλαγής των ιδιωτικών δωρεών, της απαλλαγής των ιδιωτικών πανεπιστημίων από τους φόρους ακίνητης περιουσίας και, μερικές φορές, και από τους φόρους επί των εσόδων από τα δίδακτρα και την παροχή υπηρεσιών¹³.

Πέραν όμως από τις αρνητικές αυτές πτυχές του ανταγωνισμού, υπάρχει μία ακόμη πτυχή του προβλήματος που πρέπει να συζητηθεί: με ποιους όρους θα κληθούν τα δημόσια πανεπιστήμια να ανταγωνιστούν τα ιδιωτικά; Η επόμενη ενότητα επιχειρεί να διερευνήσει αυτή τη διάσταση.

«...”Ναυαρχίδα” είναι το δημόσιο πανεπιστήμιο....»

Ο υπουργός ΠΑΙΘ, σε πρόσφατη τηλεοπτική συνέντευξη, δήλωσε πως το δημόσιο πανεπιστήμιο αποτελεί για την κυβέρνηση τη «Ναυαρχίδα» της ανώτατης εκπαίδευσης. Ποια είναι όμως η αλήθεια;

Η απόπειρα για την αναθεώρηση του άρθρου 16 που επιχειρήθηκε το 2006-2007 από την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και τη συναίνεση αρχικά του ΠΑΣΟΚ, απέτυχε χάρη στο πανεκπαιδευτικό μέτωπο που αναπτύχθηκε, με αιχμή του δόρατος το φοιτητικό κίνημα. Μετά το 2007, ξεκίνησε μία συστηματική προσπάθεια απαξίωσης των δημόσιων πανεπιστημίων, αξιοποιώντας στο έπακρο τη χρυσή ευκαιρία που δόθηκε με την οικονομική κρίση. Τα πανεπιστήμια εξαθλιώθηκαν οικονομικά και λειτουργικά. Σύμφωνα με στοιχεία της EUA²⁵, η κρατική χρηματοδότηση μειώθηκε σε πραγματικούς όρους, μεταξύ 2009-2016, σε ποσοστό άνω του 65% (Σχήμα 18). Μάλιστα, η μείωση αυτή συνοδεύτηκε με ταυτόχρονη αύξηση των φοιτητών, όπως φαίνεται και στο Σχήμα 19²⁶.

---

²⁴ Bright, M. (1/8/2004). 'Degrees for sale' at UK universities. The Guardian.

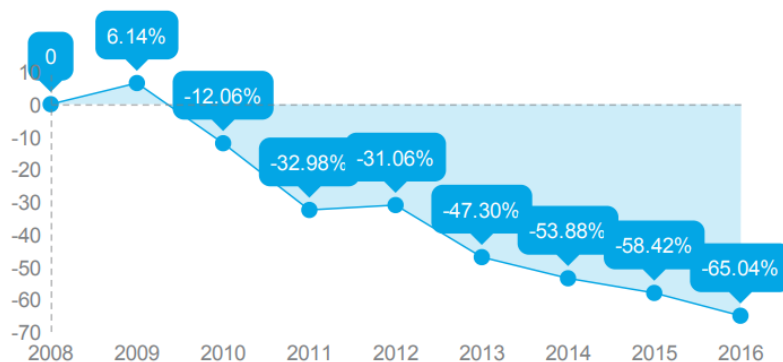
<https://www.theguardian.com/uk/2004/aug/01/universityfunding.highereducation>

²⁵ European University Association – EUA (March 2019). Public Funding Observatory: Country sheets.

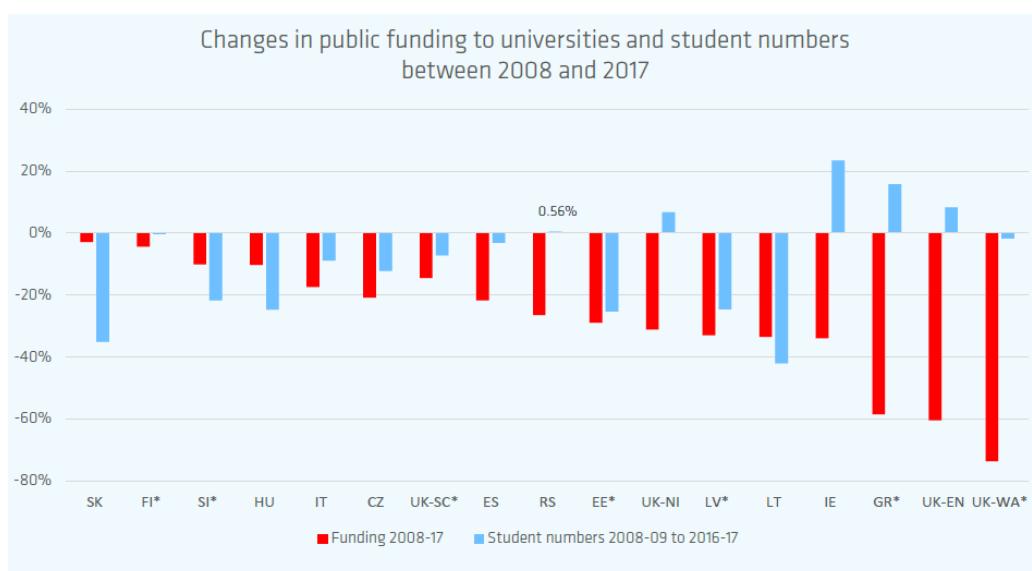
<https://eua.eu/downloads/publications/eua%20public%20funding%20observatory%202018%20-%20country%20sheets.pdf>

²⁶ Pruvot, E.B., Estermann, T., Lisi, V. (2019). Public Funding Observatory Report 2018. European University Association (EUA). https://eua.eu/downloads/publications/eua%20pfo%202018%20report_14%20march%202019_final.pdf

Funding volumes (2008 basis)

Σχήμα 18. Μείωση της δημόσιας χρηματοδότησης των ελληνικών πανεπιστημίων μεταξύ 2008-2016 (Πηγή: EUA, 2019²⁵)

Σχήμα 19. Μεταβολές στη δημόσια χρηματοδότηση και τον αριθμό των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πηγή: Pruvot, Estermann, Lisi, 2019²⁶)

Ο οικονομικός στραγγαλισμός συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat²⁷ (βλ. Πίνακα 4), το 2017 η μέση δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή στην Ελλάδα ήταν 1.480 ευρώ περίπου, η χαμηλότερη στην ΕΕ-27 και μόλις στο 15,5% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (9.553 ευρώ). Αντίστοιχη ήταν η εικόνα για το 2018 και το 2019 (τελευταίο έτος που αναφέρονται στοιχεία για την Ελλάδα και όλες τις χώρες). Το 2019, η μέση δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή στην Ελλάδα ήταν 1.780 ευρώ, περίπου το 17,5% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (10.132 ευρώ). Είναι χαρακτηριστικό ότι, στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, το ίδιο έτος, η δημόσια χρηματοδότηση ήταν 2.759 και 3.533 ευρώ ανά φοιτητή, αντίστοιχα.

²⁷ Eurostat (2024). Public expenditure on education per pupil/student based on FTE by education level and programme orientation. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_fine09_custom_9090290/default/table

Πίνακας 4. Δημόσιες δαπάνες ανά φοιτητή (σε ισοδύναμο αριθμό φοιτητών πλήρους φοίτησης)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
EU - 27	:	:	:	:	:	9,535.3	9,880.4	10,132.8	10,733.7
Belgium	13,430.8	13,870.9	13,824.6	13,652.2	14,054.6	14,756.8	15,358.1	16,305.9	16,231.5
Bulgaria	1,111.7	1,179.2	1,275.4	1,277.7	1,320.3	2,080.9	2,184.4	2,579.0	2,681.0
Czechia	3,741.3	3,314.6	3,153.9	3,468.5	3,513.6	4,021.3	6,029.2	6,641.9	5,831.7
Denmark	19,921.1	20,732.6	21,272.7	:	25,207.7	24,152.2	24,470.4	24,825.8	26,152.6
Germany	14,152.1	13,645.3	13,691.6	13,550.6	13,786.8	14,011.7	14,568.3	14,716.3	15,520.6
Estonia	2,858.6	4,130.8	5,283.4	5,516.1	6,258.8	5,939.5	6,849.1	6,820.2	7,029.0
Ireland	11,669.7	11,019.9	10,329.3	14,606.3	14,597.7	14,062.1	14,114.7	14,488.7	14,517.3
Greece	2,177.2	1,767.7	1,745.9	1,838.2	:	1,481.0	1,534.1	1,780.0	:
Spain	6,723.7	6,462.4	6,318.9	6,288.6	6,113.1	6,324.7	6,374.0	6,609.4	6,606.8
France	11,135.0	11,140.6	11,151.3	11,196.9	10,876.3	10,962.8	11,006.1	11,002.2	10,708.3
Croatia	:	:	:	:	2,552.1	2,955.4	2,958.4	3,338.6	3,274.8
Italy	6,647.8	6,999.0	7,009.3	6,873.4	6,780.4	7,026.2	7,178.2	7,092.9	7,091.2
Cyprus	7,055.7	7,035.5	6,014.6	5,913.9	5,221.9	5,623.0	4,668.7	4,243.9	4,100.6
Latvia	3,767.8	2,795.2	3,580.2	3,979.4	2,667.2	2,658.9	3,115.6	3,743.2	3,862.6
Lithuania	3,219.7	3,105.1	3,562.9	3,382.4	2,570.5	2,710.8	3,243.1	3,710.4	4,551.8
Luxembourg	:	:	40,777.2	42,504.5	41,081.3	41,533.1	40,025.2	43,467.0	44,155.2
Hungary	2,522.9	3,069.8	2,937.9	2,801.4	3,443.1	4,294.6	4,546.5	4,497.9	4,450.0
Malta	10,930.5	11,969.0	12,473.8	12,755.3	12,258.1	11,290.8	12,291.1	13,951.9	14,052.0
Netherlands	14,461.5	14,792.8	15,193.7	14,810.9	16,317.1	14,978.3	16,512.8	16,036.2	15,742.2
Austria	14,010.5	13,859.2	13,959.5	14,333.6	14,775.4	14,692.7	15,301.5	14,659.6	16,574.9
Poland	2,833.8	3,147.0	3,310.3	3,562.4	3,249.5	3,726.2	4,066.9	4,704.2	4,978.7
Portugal	:	4,170.4	4,594.4	4,798.5	4,504.6	4,630.2	4,580.5	4,680.5	4,650.3
Romania	1,646.9	1,439.6	1,965.1	2,051.3	2,350.8	2,623.0	2,990.0	3,533.3	3,388.7
Slovenia	5,587.8	5,627.6	5,621.4	5,752.7	6,071.9	6,636.1	7,846.8	8,420.7	9,039.7
Slovakia	:	4,097.8	4,942.2	6,907.5	4,592.6	4,817.5	5,149.3	5,698.7	6,540.0
Finland	18,229.3	18,100.8	18,235.5	17,547.9	17,252.6	16,180.7	15,510.0	15,587.8	15,975.6
Sweden	26,409.8	27,386.4	26,975.4	27,145.9	26,521.6	26,523.1	25,853.7	25,375.5	25,554.5

Πηγή: Eurostat (2024)²⁷

Με βάση τα στοιχεία της πιο πρόσφατης έκθεσης της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ)²⁸, ο συνολικός αριθμός των ενεργών προπτυχιακών φοιτητών (σημειώνεται ότι στην έκθεση της ΕΘΑΑΕ ως ενεργοί φοιτητές θεωρούνται όσοι εγγράφονται μέχρι ν+2 έτη), των μεταπτυχιακών φοιτητών και των εν ενεργεία υποψηφίων διδασκόντων ήταν 503.864. Αν η δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή ανερχόταν στο μέσο όρο της ΕΕ-27, η συνολική κρατική δαπάνη θα έπρεπε να αγγίζει τα **5,1 δισ. ευρώ** έναντι των **938,7 εκατ. ευρώ** που τελικά διατέθηκαν. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι, η δημόσια αυτή χρηματοδότηση περιλαμβάνει τις πιστώσεις μισθοδοσίας, τη χρηματοδότηση δημοσίων επενδύσεων και την ετήσια επιχορήγηση από το ΥΠΑΙΘ. Συνεπώς, σε ορισμένες κρίσιμες κατηγορίες δαπανών η μείωση που έχει επέλθει είναι μη διαχειρίσιμη. Στο ΕΜΠ, για παράδειγμα, η επιχορήγηση του Τακτικού Προϋπολογισμού για λειτουργικές δαπάνες μειώθηκε μεταξύ 2009-2021 κατά 70% περίπου (από 11,165 εκατ. ευρώ σε 3,386 εκατ. ευρώ περίπου). Για να γίνει κατανοητό το μέγεθος του προβλήματος αρκεί να αναφερθεί ότι με βάση τον εγκεκριμένο προϋπολογισμό για το έτος 2021, οι **εγγεγραμμένες δαπάνες για τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρισμό, φυσικό αέριο, καθαριότητα και ύδρευση** ήταν **3,635 εκατ. ευρώ**, δηλ. **249 χιλ. ευρώ υψηλότερες από το σύνολο του Τακτικού Προϋπολογισμού**. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να **εξανεμισθει πρακτικά το Αποθεματικό** του Ιδρύματος, καθώς από **4.995.503 ευρώ το 2019**, μειώθηκε σε 3.518.918 ευρώ και περαιτέρω σε 1.735.478 ευρώ το 2021. Μέχρι τα **τέλη Νοεμβρίου το 2022**, το αποθεματικό ήταν **1.830.764 ευρώ**, ήτοι **μειωμένο κατά 63,4%** σε σχέση με το 2019.

Παράλληλα με την υποχρηματοδότηση, τα δημόσια πανεπιστήμια βρίσκονται αντιμέτωπα με την υποστελέχωση του διδακτικού προσωπικού. Ο λόγος φοιτητών ανά διδακτικό προσωπικό στην

²⁸ ΕΘΑΑΕ (2022), Ετήσια έκθεση για την ποιότητα της ανώτατης εκπαίδευσης 2021, Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης, Αθήνα

Ελλάδα με βάση την ΕΘΑΑΕ²⁸ είναι ο χειρότερος στην ΕΕ-27, καθώς, το 2020, αντιστοιχούσαν 47 φοιτητές ανά μέλος διδακτικού προσωπικού έναντι περίπου 13 φοιτητών ανά μέλος διδακτικού προσωπικού στην ΕΕ-27. Με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ²⁹ (Πίνακας 5), το **συνολικό διδακτικό προσωπικό** των πανεπιστημίων³⁰ που ανήκει στο τμήμα και διδάσκει σε αυτό, **αυξήθηκε κατά 23,3%** μεταξύ **2001/02 και 2008/09** και τα μέλη του τακτικού διδακτικού προσωπικού (**μέλη ΔΕΠ**) **κατά 32,6%**. Μεταξύ **2008/9 και 2016/17**, το **συνολικό διδακτικό προσωπικό μειώθηκε κατά 3,1%** και τα **μέλη ΔΕΠ κατά 19,3%**. Κατά τα **ακαδ. έτη 2017/18 έως 2019/20** φαίνεται ότι **υπάρχει αύξηση** τόσο του συνολικού διδακτικού προσωπικού, όσο και των μελών ΔΕΠ. Ωστόσο, η **αύξηση αυτή είναι πλασματική** καθώς από το ακαδ. έτος 2017/18 προσμετράται και το διδακτικό προσωπικό των πρώην ΑΤΕΙ. Αν ληφθεί υπόψη το συνολικό διδακτικό προσωπικό και τα μέλη ΔΕΠ των ΑΤΕΙ για το ακαδ. έτος 2008/09 (11.278 και 2.322, αντίστοιχα), η **μείωση του διδακτικού προσωπικού μεταξύ 2008/9 και 2019/20 είναι περίπου 24%** και **αυτή των μελών ΔΕΠ περίπου 22%**. Παράλληλα, ωστόσο, αυξήθηκε ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 6.

Πίνακας 5. Εξέλιξη συνολικού διδακτικού προσωπικού και μελών ΔΕΠ μεταξύ 2001/02 και 2019/20

Ακαδημαϊκό έτος	Σύνολο διδακτικού προσωπικού	Σύνολο ΔΕΠ	Σύνολο διδακτικού προσωπικού (% ετήσια μεταβολή)	Σύνολο ΔΕΠ (% ετήσια μεταβολή)
2001/02	11.133	7.867	::	::
2002/03	10.464	7.226	-6,0%	-8,1%
2003/04	11.074	7.538	5,8%	4,3%
2004/05	11.794	8.256	6,5%	9,5%
2005/06	12.684	9.082	7,5%	10,0%
2006/07	13.143	9.268	3,6%	2,0%
2007/08	13.328	9.326	1,4%	0,6%
2008/09	13.722	10.430	3,0%	11,8%
2009/10	13.299	9.515	-3,1%	-8,8%
2010/11	12.626	9.409	-5,1%	-1,1%
2011/12	11.508	9.306	-8,9%	-1,1%
2012/13	11.076	9.219	-3,8%	-0,9%
2013/14	10.801	9.255	-2,5%	0,4%
2014/15	10.564	9.103	-2,2%	-1,6%
2015/16	10.770	8.783	2,0%	-3,5%
2016/17	13.293	8.416	23,4%	-4,2%
2017/18	15.003 ⁺	::	12,9%	::
2018/19	15.992	8.789	6,6%	4,4% ⁺⁺
2019/20	19.063	9.933	19,2%	13,0%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2024)²⁹

Σημειώσεις: +: Μετά το ακαδ. έτος 2016/2017 προσμετράται και το διδακτικό προσωπικό των πρώην ΑΤΕΙ, ++: Η μεταβολή έχει υπολογιστεί σε σχέση με το ακαδ. έτος 2016/17 λόγω μη διαθέσιμων στοιχείων για το ακαδ. έτος 2017-2018

Συγκεκριμένα, **μεταξύ 2008/9 και 2019/20** ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών, λαμβάνοντας υπόψη μόνο όσους βρίσκονται εντός της προβλεπόμενης διάρκειας φοίτησης κατά την ΕΛΣΤΑΤ,

²⁹ ΕΛΣΤΑΤ, Ανώτατη Εκπαίδευση, Πανεπιστημιακός Τομέας (αρ. φοιτητών, Ίδρυμα, Διδ. /βοηθ. Προσωπικό) - <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED33/>

³⁰ Το συνολικό διδακτικό προσωπικό περιλαμβάνει το τακτικό διδακτικό προσωπικό (μέλη ΔΕΠ), το έκτακτο διδακτικό προσωπικό (επισκέπτες καθηγητές, μετα/διδακτορικοί ερευνητές, εντεταλμένοι διδάσκοντες, πανεπιστημιακοί υπότροφοι, συμβασιούχοι του Ν.407), συνεργαζόμενο ερευνητικό προσωπικό, ΕΔΙΠ, ΕΕΠ, ειδικοί μεταπτυχιακοί υπότροφοι, λοιπό βοηθητικό προσωπικό και λοιπές περιπτώσεις διδασκόντων.

αυξήθηκε **πάνω από 60%**. Σημειώνεται πως η αύξηση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι προσμετρώνται (μετά το ακαδ. έτος 2016/17) και οι φοιτητές των πρώην ΑΤΕΙ. Αυτό ωστόσο συμβαίνει και για τα μέλη του διδακτικού προσωπικού, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Πίνακας 6. Εξέλιξη φοιτητικού πληθυσμού μεταξύ 2001/02 και 2019/20

Ακαδημαϊκό έτος	Εντός της προβλεπόμενης διάρκειας	Πέραν των προβλεπομένων ετών	Σύνολο
2000/01	147.798	105.540	253.338
2001/02	160.582	107.305	267.887
2002/03	165.686	107.456	273.142
2003/04	169.188	106.925	276.113
2004/05	168.660	117.494	286.154
2005/06	170.629	139.493	310.122
2006/07	166.960	155.595	322.555
2007/08	165.463	161.591	327.054
2008/09	163.718	185.465	349.183
2009/10	165.443	176.393	341.836
2010/11	168.478	178.826	347.304
2011/12	168.804	183.986	352.790
2012/13	168.637	182.034	350.671
2013/14	174.039	193.207	367.246
2014/15	190.835	213.098	403.933
2015/16	190.962	220.115	411.077
2016/17	186.258	205.511	391.769
2017/18	::	::	426.058
2018/19	237.241	252.718	489.959
2019/20	264.024	266.085	530.109

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2024)²⁹

Επιπλέον, παρατηρήθηκε μείωση των μόνιμων μελών ΔΕΠ και αύξηση άλλων κατηγοριών διδασκόντων με επισφαλείς συνθήκες εργασίας. Για παράδειγμα, με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ²⁹, το ακαδημαϊκό έτος 2009/10, το διδακτικό προσωπικό που ανήκε στο τμήμα και δίδασκε σε αυτό αριθμούσε 13.299 μέλη εκ των οποίων το 71,5% ήταν μέλη τακτικού διδακτικού-ερευνητικού προσωπικού (ΔΕΠ). Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019/20, το διδακτικό προσωπικό ανερχόταν σε 19.063 μέλη, αλλά μόλις το 52,1% ήταν μέλη ΔΕΠ.

«... η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα ωφελήσει και την κοινωνία και την οικονομία...»

Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα ωφελήσει την κοινωνία και την οικονομία, κάνοντας λόγο για αύξηση του ΑΕΠ (κατ' εκτίμηση 1%, δηλαδή πάνω από 2 δισ. ευρώ...), προσέλκυση ξένων επενδύσεων, δημιουργία νέων θέσεων διδακτικού προσωπικού, κ.ά. Μάλιστα, το ίδιο το ΥΠΑΙΘ, στις ερωτήσεις και απαντήσεις που έδωσε για το «Ελεύθερο Πανεπιστήμιο» σημειώνει χαρακτηριστικά:

«...Σε πολλές χώρες άλλωστε η ίδρυση ή η περαιτέρω ανάπτυξη μη κρατικών πανεπιστημίων συνετέλεσε σημαντικά στην αύξηση τόσο της πρόσβασης των παιδιών των ασθενέστερων οικονομικά οικογενειών στην ανώτατη εκπαίδευση όσο και της κοινωνικής κινητικότητας...»

Ποια είναι όμως η πραγματικότητα;

Καταρχάς, όπως το θέτει ο οικονομολόγος Joseph Stiglitz, «...η πρόσβαση στην καλή εκπαίδευση εξαρτάται όλο και περισσότερο από το εισόδημα, την εκπαίδευση και τον πλούτο των γονέων...». Αυτό βέβαια ισχύει όχι μόνο για την τριτοβάθμια αλλά και για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν αρκετές μελέτες που δείχνουν ότι η πρόσβαση στα κορυφαία ιδρύματα παρουσιάζει έντονη κοινωνική διαστρωμάτωση. Μάλιστα, οι ανισότητες δεν οφείλονται μόνο στο κόστος φοίτησης. Οι διαφορές στην πρόσβαση σε ελίτ ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι πολύ πιο έντονες, καθώς υπάρχουν διάφοροι μηχανισμοί με τους οποίους οι οικογένειες με υψηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο μπορούν να αποκτήσουν πλεονέκτημα στην πρόσβαση σε τέτοια ιδρύματα. Για παράδειγμα, οι κανόνες «κληρονομιάς» είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στα φημισμένα ιδιωτικά πανεπιστήμια των ΗΠΑ, ενώ παιδιά από την εργατική τάξη έχουν λιγότερες πιθανότητες να φοιτήσουν σε πανεπιστήμια υψηλού κύρους³¹. Όπως αναφέρεται από τον Simon Marginson³², καθηγητή Διεθνούς Ανώτατης Εκπαίδευσης στο University College London και διευθυντή του Κέντρου ESRC/HEFCE για την Παγκόσμια Ανώτατη Εκπαίδευση, η Suzanne Mettler στο βιβλίο της “Degrees of Inequality” σημειώνει ότι, το 1970, το 40% των φοιτητών στις ΗΠΑ, των οποίων οι οικογένειες ανήκαν στο ανώτερο εισοδηματικό τεταρτημόριο, είχαν αποκτήσει πανεπιστημιακό πτυχίο μέχρι την ηλικία των 24 ετών. Μέχρι το 2013 το ποσοστό αυτό είχε αυξηθεί στο 77%. Για τις οικογένειες που ανήκαν στο κατώτερο εισοδηματικό τεταρτημόριο το 1970, μόνο το 6% αποκτούσε πανεπιστημιακό πτυχίο και μέχρι το 2013, το ποσοστό αυτό είχε αυξηθεί μόλις στο 9%. Επίσης, ο Joseph Soares, στο βιβλίο του “The Power of Privilege: Yale and America's Elite Colleges” έδειξε ότι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια της κατηγορίας 1 (Tier 1) στις ΗΠΑ, το 64% των φοιτητών προέρχεται από οικογένειες που το εισόδημά τους ανήκει στο ανώτερο 10% και ότι, σύμφωνα με τον Πρύτανη του Yale, μόνο το 5% των αμερικανικών οικογενειών μπορούν να πληρώσουν το συνολικό κόστος των διδασκτρων. Πρόσφατη έρευνα των Caroline Hoxby και Christopher Avery³³ δείχνει ότι η συντριπτική πλειονότητα των μαθητών με πολύ υψηλές επιδόσεις αλλά με χαμηλό εισόδημα δεν υποβάλλουν καν αίτηση σε φημισμένα (και υψηλού κόστους) πανεπιστήμια. Επιπλέον, όσοι προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, επιλέγουν κυρίως διετή αντί για τετραετή προγράμματα σπουδών για να μειώσουν το κόστος φοίτησης³⁴. Η υπερεκπροσώπηση των φοιτητών από οικογένειες με υψηλό εισόδημα στα πιο φημισμένα και επιλεκτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικά στα ιδιωτικά, δεν παρατηρείται μόνο στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη³⁵. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να μην ευθύνεται για τις ακραίες εισοδηματικές ανισότητες, οι οποίες απορρέουν από το καπιταλιστικό σύστημα, αλλά οι ανισότητες αυτές υπονομεύουν αναμφίβολα την αξιοκρατική κρίση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Εκτός από τις ανισότητες αναφορικά με την πρόσβαση στα υψηλού κύρους και κόστους ιδρύματα, οι φοιτητές που προέρχονται από χαμηλού εισοδήματος οικογένειες είναι αντιμέτωποι με τον εφιάλτη των φοιτητικών δανείων. Στις ΗΠΑ, το ποσό των οφειλόμενων φοιτητικών δανείων υπερβαίνει τα 1,76 τρισ. δολάρια (κάθε φοιτητής/απόφοιτος οφείλει κατά μέσο όρο 37.718 δολάρια σε κρατικά δάνεια, ενώ αν συμπεριληφθεί και το ιδιωτικό χρέος, το ποσό αυξάνει σε 40.500 δολάρια περίπου)³⁶. Μάλιστα, το μέσο χρέος σε φοιτητικά δάνεια για τις νομικές σχολές ανέρχεται σε 145.500 δολάρια,

³¹ Jerrim, J., Chmielewski, A. K., & Parker, P. (2015). Socioeconomic inequality in access to high-status colleges: A cross-country comparison. *Research in Social Stratification and Mobility*, 42, 20–32. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2015.06.003>

³² Marginson, S. (January 2016). Higher education and growing inequality. *Academic Matters*. <https://academicmatters.ca/higher-education-and-growing-inequality/>

³³ Caroline M. Hoxby & Christopher Avery (2012). The Missing "One-Offs": The Hidden Supply of High-Achieving, Low Income Students. NBER Working Papers 18586, National Bureau of Economic Research, Inc.

³⁴ Furuta, K. (2023). The burden of student loan debt: differences in socioeconomic background and attitudes towards higher education, *British Journal of Sociology of Education*, DOI: 10.1080/01425692.2023.2267771

³⁵ Lima, J. (30/5/2022). Threatened by inequalities: the right to higher education in France. *Droit à l'éducation*. <https://www.right-to-education.org/fr/node/1483>

³⁶ Hanson, M. (20/8/2023). Student Loan Debt Statistics. *EducationData.org*. <https://educationdata.org/student-loan-debt-statistics>

για τις ιατρικές 201.490 δολάρια σε και για τις οδοντιατρικές σε 292.169 δολάρια³⁷. Για να αποκτήσουμε μια αίσθηση των μεγεθών, το πρώτο τρίμηνο του 2023, το **ελληνικό δημόσιο χρέος** ανερχόταν σε 335,27 δισ. ευρώ, δηλαδή **περίπου το 1/5 του χρέους των φοιτητικών δανείων στις ΗΠΑ**. Στο Ηνωμένο Βασίλειο τα διδάκτρα εισήχθησαν αρχικά το 1998, με ένα «συμβολικό τέλος» 1.000 λιρών. Το 2012 είχαν αυξηθεί στις 9.000 λίρες και σήμερα ανέρχονται σε 9.250 λίρες. Σύμφωνα με έκθεση του IFS³⁸, οι φοιτητές από τα φτωχότερα στρώματα συσσωρεύουν χρέος 57.000 λιρών για να αποφοιτήσουν από ένα τριετές πρόγραμμα σπουδών. Το ύψος των φοιτητικών δανείων, το 2023, πλησίασε τα 206 δισ. λίρες, από μόλις 10 δισ. λίρες, το 2001-2002, με δυσοίωνες προβλέψεις. Το 2013 πωλήθηκαν σε ιδιωτικά funds φοιτητικά δάνεια ύψους 900 εκατ. λιρών για μόλις 120 εκατ. λίρες και το 2017 πουλήθηκαν δάνεια λογιστικής αξίας 2,5 δισ. λιρών για 1,7 δισ. λίρες³⁹. Αυτό έχει δραματικές συνέπειες για τους φοιτητές, καθώς είναι γνωστή η επιθετικότητα των ιδιωτικών funds, όπως έχει αποδειχθεί από τη δράση τους και στη χώρα μας στο πεδίο των στεγαστικών δανείων.

Όμως οι επιπτώσεις των διδασκτρων δεν σταματούν εκεί. Πολλές έρευνες δείχνουν ότι χιλιάδες φοιτητές αναγκάζονται να εργαστούν σε διάφορους – και όχι πάντα θεμιτούς – τομείς για να πληρώσουν τους λογαριασμούς τους στο πανεπιστήμιο^{40,41,42}, ενώ οι απόφοιτοι που έχουν δάνεια καθυστερούν να δημιουργήσουν οικογένεια, ειδικά οι γυναίκες^{43,44}, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην απόκτηση κατοικίας⁴⁵, βασίζονται σε κοινωνικά επιδόματα για να επιζήσουν κλπ.⁴⁶

Όσον αφορά στο διδακτικό προσωπικό, η πραγματικότητα φαίνεται να καταρρίπτει το μύθο των καλοπληρωμένων από τα διδάκτρα διδασκόντων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Σύμφωνα με τον Πίνακα 7, οι δαπάνες των ιδιωτικών πανεπιστημίων (τα οποία κατά κανόνα χρεώνουν υψηλότερα διδάκτρα από τα δημόσια) για τις αμοιβές του διδακτικού προσωπικού είναι στις περισσότερες χώρες χαμηλότερες σε σχέση με τα δημόσια πανεπιστήμια. Μάλιστα, σε ορισμένες χώρες που δεν έχουν διδάκτρα, ούτε σε προπτυχιακό ούτε σε μεταπτυχιακό επίπεδο, τα πανεπιστήμια δαπανούν μεγαλύτερα ποσοστά στη μισθοδοσία του εκπαιδευτικού προσωπικού και προσφέρουν υψηλότερες απολαβές.

---

³⁷ Helhoski, A. & Lane, R. (22/8/2022) Student Loan Debt Statistics: 2022.

<https://www.nerdwallet.com/article/loans/student-loans/student-loan-debt>

³⁸ IFS, 2017. Higher Education Funding in England: Past, Present and

Options for the Future - https://ifs.org.uk/sites/default/files/output_url_files/BN211.pdf

³⁹ Mason, A., 2017. *Student loan book sale: an £800 million loss*. 21 December 2017. Intergenerational Foundation.

<https://www.if.org.uk/2017/12/21/student-loan-book-sale-800-million-loss/>

⁴⁰ Roberts, R., Bergström, S., & La Rooy, D. (2007). Sex work and students: An exploratory study. *Journal of Further and Higher Education*, 31(4), 323–334. <https://doi.org/10.1080/03098770701625720>

⁴¹ Walker, K., 2023. 'I need to pay my bills': More than 56,000 students now do sex work to make money at university' -

<https://www.itv.com/news/2023-10-20/more-than-56000-students-now-do-sex-work-to-make-money-at-university>

⁴² Hedgecoe, A. (2016). Reputational Risk, Academic Freedom and Research Ethics Review. *Sociology*, 50(3), 486-501.

<https://doi.org/10.1177/0038038515590756>

⁴³ Sieg, H., & Wang, Y. (2018). The impact of student debt on education, career, and marriage choices of female lawyers. *European Economic Review*, 109, 124–147. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2017.05.009>

⁴⁴ Bozick, R., & Estacion, A. (2014). Do student loans delay marriage? Debt repayment and family formation in young adulthood. *Demographic Research*, 30(1), 1865–1891. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2014.30.69>

⁴⁵ Gicheva, D., & Thompson, J. (2014). The effects of student loans on long-term household financial stability. In *Student Loans and the Dynamics of Debt* (pp. 287–316). W.E. Upjohn Institute for Employment Research.

<https://doi.org/10.17848/9780880994873.ch9>

⁴⁶ Hanson, M. (20/9/2023). Economic Effects of Student Loan Debt. EducationData.org.

<https://educationdata.org/student-loan-debt-economic-impact>

Πίνακας 7. Δαπάνες για την αποζημίωση των καθηγητών σε ποσοστιαία βάση και ανά φοιτητή (σε ισοδύναμα USD) για το 2018

	Αποζημίωση των καθηγητών ως ποσοστό των τρεχουσών δαπανών		Δαπάνες για την αποζημίωση των καθηγητών ανά φοιτητή	
	Δημόσια ιδρύματα	Ιδιωτικά ιδρύματα	Δημόσια ιδρύματα	Ιδιωτικά ιδρύματα
Australia	31	24	6.575	2.264
Austria	60	57	11.863	6.848
Belgium	50	46	10.910	8.221
Canada	37	::	8.199	::
Chile	31	23	4.107	1.792
Czech Republic	42	::	6.075	::
Estonia	25	26	3.827	1.460
Finland	30	43	7.828	3.778
France	40	53	6.649	7.029
Greece	68	::	1.330	::
Iceland	49	49	8.174	5.228
Ireland	36	::	8.524	::
Italy	35	32	3.973	3.251
Korea	29	40	4.491	3.377
Latvia	35	38	2.926	3.107
Lithuania	36	24	3.158	1.342
Luxembourg	9	::	4.196	::
Mexico	57	::	4.143	::
Slovak Republic	34	89	4.021	6.699
Spain	56	35	7.094	3.808
United Kingdom	::	34	::	10.093
USA	31	28	8.467	10.932

Πηγή: OECD (2021)⁴⁷.

Εκτός από τις μισθολογικές απολαβές, και παρά τη διαρκή άνοδο του ύψους των διδασκτρων, επιδεινώνονται και οι εργασιακές σχέσεις. Πάνω από τα δύο τρίτα (68%) του διδακτικού προσωπικού στα αμερικανικά κολέγια και πανεπιστήμια εργάζονταν με συμβάσεις εργασίας το φθινόπωρο του 2021, σε σύγκριση με περίπου 47% το φθινόπωρο του 1987 και σχεδόν το ήμισυ (48%) του διδακτικού προσωπικού ήταν μερικής απασχόλησης το φθινόπωρο του 2021, σε σύγκριση με περίπου 33% το 1987. Ως αποτέλεσμα, μόνο το 24% του διδακτικού προσωπικού είχαν μόνιμη θέση πλήρους απασχόλησης το φθινόπωρο του 2021, σε σύγκριση με το 39% περίπου το φθινόπωρο του 1987⁴⁸. Σχετικές έρευνες δείχνουν μάλιστα ότι το προσωπικό μερικής απασχόλησης στα ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι 9% υψηλότερο από τα δημόσια⁴⁹.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η κυβέρνηση εκτιμά ότι με την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων το ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά 1%, πάνω από 2 δισ. ευρώ περίπου. Η εκτίμηση αυτή φαίνεται να είναι υπερτιμημένη λαμβάνοντας υπόψη ότι, το 2020 ο κύκλος εργασιών των 20 ιδιωτικών κολλεγίων στη χώρα ήταν 46,7 εκατομμύρια ευρώ (με το 90% περίπου να αφορά στα 8 μεγαλύτερα από αυτά)⁵⁰. Ανεξάρτητα από τις εκτιμήσεις, όμως, η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων και η αναπόφευκτη θέσπιση διδασκτρων ενδέχεται να έχει μακροπρόθεσμα αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στην κοινωνία, όπως ήδη περιγράφηκε, αλλά και στην οικονομία.

⁴⁷ OECD (2021). Education at a Glance 2021 - Data and Methodology (<https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/eag-2021-data-methodology.htm>)

⁴⁸ Colby, G. (2023). Data Snapshot: Tenure and Contingency in US Higher Education. American Association of University Professors (AAUP). <https://www.aaup.org/sites/default/files/AAUP%20Data%20Snapshot.pdf>

⁴⁹ Liu, X., & Zhang, L. (2013). Flexibility at the Core: What Determines Employment of Part-Time Faculty in Academia. *Relations Industrielles / Industrial Relations*, 68(2), 312–339. <http://www.jstor.org/stable/23646254>

⁵⁰ Κονδύλης Η., Μηλιός Γ, Μπένοσ Α. (2024). Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα: 9 πράγματα που πρέπει να γνωρίζεις ενόψει της «απελευθέρωσής» της. *Data Brief 2024.1*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΠΥ – Κέντρο Έρευνας και Εκπαίδευσης στη Δημόσια Υγεία, την Πολιτική Υγείας και την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας <https://alterthess.gr/i-tritovathmia-ekpaideysi-stin-ellada-9-pragmata-poy-prepei-na-gnorizeis-enopsei-tis-apeleytherosis-tis/>

Σύμφωνα με την Hanson⁴⁶, στις ΗΠΑ, μεταξύ 2000-2023, το υπόλοιπο του χρέους των ομοσπονδιακών φοιτητικών δανείων αυξήθηκε κατά 399%. Από το 2006, το συνολικό υπόλοιπο του χρέους των ομοσπονδιακών φοιτητικών δανείων έχει αυξηθεί κατά 116% ή με ετήσιο ρυθμό 8% (λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό), με αποτέλεσμα οι οικονομολόγοι να συγκρίνουν την αύξηση του χρέους των φοιτητικών δανείων με τη φούσκα των ακινήτων που προκάλεσε την ύφεση του 2007-2009 και την επακόλουθη παγκόσμια οικονομική ύφεση. Στα τέλη Ιουνίου του 2023⁵¹, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ αποφάνθηκε ότι ο ομοσπονδιακός νόμος δεν εξουσιοδοτεί το Υπουργείο Παιδείας να διαγράψει το χρέος των φοιτητικών δανείων που επιχειρούσε η κυβέρνηση Biden και, συνεπώς, οι πληρωμές των φοιτητικών δανείων - που είχαν ανασταλεί - θα ξεκινήσουν εκ νέου. Σύμφωνα με οικονομολόγους, η αποπληρωμή των φοιτητικών δανείων θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της καταναλωτικής δαπάνης στις ΗΠΑ έως και 9 δισ. δολάρια μηνιαίως ή πάνω από 100 δισ. δολάρια ετησίως, αφού με βάση το Bloomberg, «...καθώς οι μηνιαίες πληρωμές του (φοιτητικού) χρέους επανέρχονται, η αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος θα μπορούσε να μειωθεί κατά περίπου 0,1% το 2023 και 0,3% το 2024...»⁵², ενώ με βάση άλλες έρευνες όταν ο λόγος του φοιτητικού χρέους προς το εισόδημα ενός καταναλωτή αυξάνεται κατά 1%, η κατανάλωσή του μειώνεται κατά 3,7%⁴⁶. Και οι αρνητικές επιπτώσεις δεν περιορίζονται μόνο στην κατανάλωση. Κοινή μελέτη του Pennsylvania State University και της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ διαπίστωσε «...σημαντική και οικονομικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών στο φοιτητικό χρέος και των νέων επιχειρήσεων που απασχολούν έναν έως τέσσερις υπαλλήλους...». Αντίστοιχα ευρήματα έχουν προκύψει και από άλλες σχετικές έρευνες^{53,54}.

Τα πανεπιστήμια είναι πλήρως αυτοδιοικούμενα οι καθηγητές τους είναι δημόσιοι λειτουργοί

Με βάση το άρθρο 16 του Συντάγματος, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι πλήρως αυτοδιοικούμενα και οι καθηγητές τους είναι δημόσιοι λειτουργοί. Τι σημαίνει αυτό; Ότι τα ιδρύματα έχουν διοικητική αυτονομία (δεν μπορεί ο χρηματοδότης τους να ορίσει τη Διοίκηση του Ιδρύματος) και οι διδάσκοντες δεν είναι υπάλληλοι, ούτε καν του κράτους που καταβάλλει τους μισθούς τους, αλλά δημόσιοι λειτουργοί, γεγονός που τους εξασφαλίζει την ακαδημαϊκή ελευθερία στη διδασκαλία και την έρευνα. Γι' αυτό κι έχει σημασία η διοικητική αυτοτέλεια, ανεξάρτητα από το αν ένα πανεπιστήμιο είναι δημόσιο ή ιδιωτικό. Για παράδειγμα, η καθηγήτρια του Texas A&M University (δημόσιο πανεπιστήμιο και μέλος του Texas A&M University System) τέθηκε σε διαθεσιμότητα επειδή σε ομιλία της φαίνεται να επέκρινε τον Αντικυβερνήτη Dan Patrick, εγείροντας ερωτήματα σχετικά με την έκταση της πολιτικής παρέμβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ιδίως σε θέματα που σχετίζονται με την υγεία (η καθηγήτρια είναι ειδικός στην κρίση των οπιοειδών και μίλησε σε εκδήλωση για το συγκεκριμένο θέμα)⁵⁵. Το Texas A&M University System διοικείται από 10μελές συμβούλιο, 9 μέλη εκ των οποίων διορίζονται από τον Κυβερνήτη του Texas κι, επομένως, δεν υφίσταται διοικητική αυτονομία.

Στα ιδιωτικά πανεπιστήμια τα ζητήματα αυτά αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς η διοίκηση λογοδοτεί σε μετόχους κι έτσι εγείρονται ακόμη μεγαλύτερες προκλήσεις όσον αφορά στην

⁵¹ Totenberg, N., Gupta, M. (30/6/2023). Supreme Court kills Biden's student debt plan in a setback for millions of borrowers, <https://www.npr.org/2023/06/30/1182216970/supreme-court-student-loan-forgiveness-decision-biden>

⁵² Aguilar, T. (31/10/2023). Student Loan Payments Are Back: The Domino Effect On The US Economy. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/forbesfinancecouncil/2023/10/31/student-loan-payments-are-back-the-domino-effect-on-the-us-economy/>

⁵³ Krishnan, K., Wang, P. (2018) The Cost of Financing Education: Can Student Debt Hinder Entrepreneurship?. Management Science 65(10):4522-4554. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2017.2995>

⁵⁴ Ewing Marion Kauffman Foundation (2020). Student Loans and Entrepreneurship: An Overview. Entrepreneurship Issue Brief, No. 5, Kansas City, Missouri. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED607531.pdf>

⁵⁵ McGee, K., Barragán, J. (26/7/2023). Texas A&M suspended professor accused of criticizing Lt. Gov. Dan Patrick in lecture. The Texas Tribune. <https://www.texastribune.org/2023/07/25/texas-a-m-professor-opioids-dan-patrick/>

ακαδημαϊκή ελευθερία, σε όλες τις εκφάνσεις της: την ελευθερία της ακαδημαϊκής διδασκαλίας, την ελευθερία της έρευνας και την ελευθερία του λόγου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, η ιδιωτική διαχείριση και οι οργανωτικές και δομές είναι διαφορετικές από εκείνες των δημόσιων πανεπιστημίων. Για παράδειγμα, ο πρύτανης ενός ιδιωτικού πανεπιστημίου μπορεί να καθορίσει την ερευνητική ατζέντα ενός καθηγητή ή να απαγορεύσει ορισμένα θέματα από τις διαλέξεις του επειδή οι φοιτητές ισχυρίζονται ότι δεν έχουν πρακτική χρησιμότητα⁵⁶. Μάλιστα, η ισχύς του είναι μεγαλύτερη πάνω σε μέλη του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού που εργάζονται με συμβάσεις εργασίας ή και έργου, όπως κατά βάση συμβαίνει στα ιδιωτικά (αλλά τελευταία ολοένα και περισσότερο και στα δημόσια) πανεπιστήμια.

Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, όλα τα δημόσια κολέγια και πανεπιστήμια δεσμεύονται νομικά να σέβονται τα συνταγματικά δικαιώματα του προσωπικού και των φοιτητών τους και η προστασία που παρέχεται από την Πρώτη Τροπολογία είναι πάγιο δικαίωμα στις δημόσιες πανεπιστημιούπολεις. Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν δεσμεύονται από την Πρώτη Τροπολογία. Η συντριπτική πλειονότητά τους θεωρεί – και παρουσιάζει – τους εαυτούς τους ως προπύργια της ελεύθερης σκέψης και έκφρασης. Στην πράξη, ωστόσο, εάν κάποιο ιδιωτικό κολέγιο ή πανεπιστήμιο επιθυμεί να θέσει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ηθικών, φιλοσοφικών ή θρησκευτικών κανόνων πάνω από τη δέσμευση για ελεύθερη έκφραση, έχει κάθε δικαίωμα να το κάνει⁵⁷. Και συνήθως το κάνει, όταν θεωρεί πως μπορεί να θιγεί η οικονομική του ευρωστία. Σε ένα πρόσφατο συμβάν, η πρόεδρος του University of Pennsylvania, Elizabeth Magill, και ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, Scott Bok, παραιτήθηκαν από την ηγεσία του (ιδιωτικού) πανεπιστημίου. Η εμπιστοσύνη προς την κα Magill είχε κλονιστεί λόγω της παρουσίας της σε ένα παλαιστινιακό λογοτεχνικό συνέδριο και της αρχικής αντίδρασης του πανεπιστημίου στην επίθεση της Χαμάς στο Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου. Απόφοιτοι με μεγάλη επιρροή αμφισβήτησαν τις ηγετικές της ικανότητες, πλούσιοι χρηματοδότες απέσυραν τις δωρεές τους και δημόσιοι αξιωματούχοι πολιορκήσαν το πανεπιστήμιο για να την εκδιώξουν⁵⁸. Επίσης, το University of Southern California (επίσης ιδιωτικό) απαγόρευσε στον καθηγητή οικονομικών John Strauss να διδάσκει στην πανεπιστημιούπολη για το υπόλοιπο του εξαμήνου ως απάντηση στα σχόλια κατά της Χαμάς που έκανε σε φιλοπαλαιστινιακούς διαδηλωτές στις 9/11/2023 και τον υποχρέωσε να ολοκληρώσει το εξάμηνο διδάσκοντας μαθήματα μέσω διαδικτύου⁵⁹.

Ανεξαρτήτως, λοιπόν, απόψεων είναι προφανές ότι η ελευθερία στη διδασκαλία, την έρευνα και στον δημόσιο λόγο βρίσκεται σε κίνδυνο όταν δεν υπάρχει διοικητική αυτοτέλεια, και αυτό συμβαίνει κατά κόρον στα ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Αντί επιλόγου

Είναι, λοιπόν, απαραίτητη η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, κατά παράβαση μάλιστα του Συντάγματος; Η απάντηση είναι σίγουρα όχι. Η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων (που ήδη λειτουργούν με το σχήμα των συνεργασιών που επικαλείται η κυβέρνηση υπό τη μορφή κολεγίων) δεν θα συμβάλει ούτε στην αύξηση των δαπανών συνολικά για τις ανάγκες της εκπαίδευσης, της έρευνας και της φοιτητικής μέριμνας, ούτε στη στήριξη του δημόσιου πανεπιστημίου με αύξηση της χρηματοδότησης και του διδακτικού και λοιπού προσωπικού, ούτε καν στην αντιστροφή του

⁵⁶ Hohenlohe, D.z. (2021). Private Higher Education and Academic Freedom. In: Seckelmann, M., Violini, L., Fraenkel-Haeberle, C., Ragone, G. (eds) *Academic Freedom Under Pressure?*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77524-7_13

⁵⁷ Foundation for Individual Rights and Expression (2024). Private Universities. FIRE. <https://www.thefire.org/research-learn/private-universities>

⁵⁸ Saul, S., Blinder, A., Hartocollis, A., Farrell, M. (9/12/2023). Penn's Leadership Resigns Amid Controversies Over Antisemitism. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2023/12/09/us/university-of-pennsylvania-president-resigns.html>

⁵⁹ Appleby, J. (20/9/2023). University of Southern California relegates professor to remote teaching for expressing anti-Hamas sentiments. FIRE. <https://www.thefire.org/news/university-southern-california-relegates-professor-remote-teaching-expressing-anti-hamas>

ρεύματος της φοιτητικής μετανάστευσης ή της προσέλκυσης ξένων φοιτητών. Αντιθέτως, θα προκαλέσει σοβαρές κοινωνικές και, ενδεχομένως, δημοσιονομικές αρνητικές επιπτώσεις σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Είναι, συνεπώς, απαραίτητο να σταματήσει οποιαδήποτε συζήτηση για την περαιτέρω ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης και να ξεκινήσει ένας ειλικρινής διάλογος για την ουσιαστική στήριξη των δημόσιων πανεπιστημίων, τα οποία - σε πείσμα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν λόγω της εγκατάλειψής τους από τις κυβερνήσεις διαχρονικά - συνεχίζουν να επιτελούν υψηλής στάθμης εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο χάρη στην υπερπροσπάθεια του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, έχοντας ως πυξίδα το όφελος της κοινωνίας και όχι κάποιων ιδιωτών μετόχων.

23/01/2024